

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Володимир Мокляк

АВТОНОМІЯ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Навчально-методичний посібник
для студентів закладів вищої освіти*

Полтава 2019

УДК 378.094(075.8)
М74

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка (протокол № 8 від 18 лютого 2019 р.)*

Рецензенти:

Стрельніков В. Ю., доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри філософії і економіки освіти
Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
імені М. В. Остроградського

Хоменко П. В., доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри медико-біологічних дисциплін і фізичного виховання
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка

Мокляк Володимир

М74 Автономія закладу вищої освіти : навч.-метод. посіб.
для студ. закладів вищої освіти / Володимир Мокляк. –
Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2019. – 100 с.

*Посібник містить навчально-методичний комплекс
дисципліни “Автономія закладу вищої освіти”, розроблений з
урахуванням усіх вимог для магістрантів галузі знань 011 Освіта,
педагогіка; спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.
Представлено навчальну й робочу програму дисципліни,
методичні вказівки до підготовки питань семінарських занять і
для самостійної роботи студентів, завдання для модульного,
поточного й підсумкового контролю, критерії оцінювання
навчальних досягнень студентів.*

*Видання буде корисним для керівників закладів вищої
освіти, викладачів, студентів, усіх тих, хто цікавиться історією
розвитку вищої школи й автономією як її унікальним феноменом.*

УДК 378.094(075.8)

© Мокляк В. М., 2019
© ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2019

ЗМІСТ

Вступ	4
I. Навчальна програма дисципліни	5
II. Робоча програма	25
III. Методичні вказівки до підготовки питань семінарських занять.....	50
IV. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів.....	72
V. Завдання для модульного контролю студентів	78
VI. Завдання для поточного контролю студентів.....	81
VII. Завдання для підсумкового контролю студентів	89
VIII. Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів.....	93

ВСТУП

Посібник “Автономія закладу вищої освіти” містить розроблений автором навчально-методичний комплекс дисципліни “Автономія закладу вищої освіти”, розроблений з урахуванням усіх вимог для магістрантів галузі знань 011 Освіта, педагогіка; спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. Посібник структуровано: до нього увійшли навчальна й робоча програма дисципліни, методичні вказівки до підготовки питань семінарських занять і для самостійної роботи студентів, завдання для модульного, поточного й підсумкового контролю, критерії оцінювання навчальних досягнень студентів. Загальна кількість годин, що відводяться на вивчення дисципліни – 120, кількість кредитів ECTS – 4.

Видання буде корисним для керівників закладів вищої освіти, викладачів, студентів, усіх тих, хто цікавиться історією розвитку вищої школи й автономією як її унікальним феноменом.

I. НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Вступ

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни “Автономія закладу вищої освіти” укладена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів освітнього ступеня “магістр” спеціальності “011 Освітні, педагогічні науки”.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є засоби автономізації та академічні свободи закладів вищої освіти упродовж їх історії розвитку.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна “Автономія закладу вищої освіти” пов'язана з педагогікою, історією, філософією, психологією, соціологією, аксіологією, етикою, естетикою, економікою, інформатикою, ергономікою, анатомією, фізіологією, кібернетикою та ін.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. *Історія розвитку вітчизняних освітньо-виховних систем вищої школи.*
2. *Автономія закладу вищої освіти як механізм забезпечення якості вищої освіти.*

Мета навчальної дисципліни: підготовка високопрофесійного конкурентоздатного викладача вищої школи, який на основі вивчення історії розвитку вітчизняних вищих навчальних закладів та засобів їх автономізації буде здійснювати ефективну викладацьку діяльність.

Завдання навчальної дисципліни:

- ознайомлення студентів із розвитком ідеї університету в історії світової і вітчизняної педагогічної думки;
- вивчення історії розвитку вітчизняних вищих навчальних закладів (XVI – XXI ст.);
- розуміння магістрантами педагогічного потенціалу автономії закладів вищої освіти в руслі Закону України “Про вищу освіту” (2014);
- засвоєння сутності понятійно-термінологічного апарату даної навчальної дисципліни;

- усвідомлення автономії закладів вищої освіти як педагогічного феномена з метою ефективності своєї майбутньої викладацької діяльності;
- спрямованість магістрантів на активну участь у законотворчому процесі України з метою ефективної інтеграції в європейський та світовий освітній простір.

Програмні компетентності:

- *загальні:* здатність засвоювати і реалізовувати наукові та культурні досягнення світової цивілізації з уважним ставленням до різних культур, релігій, прав, народів, людини, ідеї збереження миру; здатність критично оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні та інші події і явища на підставі відповідного обсягу знань; мовні, зокрема іншомовні навички; навички роботи в команді; дотримання загальноприйнятих норм поведінки і моралі в міжособистісних та інших суспільних відносинах; навички роботи з інформацією (уміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел);
- *фахові:* знання сучасних положень педагогіки вищої школи як науки; готовність здійснювати комплексний аналіз науково-педагогічних явищ і процесів; володіння новими методами і технікою дослідження.

Результати навчання:

- засвоїти сутність понятійно-термінологічного апарату даної навчальної дисципліни;
- ознайомити студентів із розвитком ідеї університету в історії світової і вітчизняної педагогічної думки;
- вивчити історію розвитку вітчизняних вищих навчальних закладів (XVI – XXI ст.);
- усвідомити педагогічний потенціал автономії закладів вищої освіти в руслі Закону України “Про вищу освіту” (2014);
- сприяти розумінню магістрантами автономії закладів вищої освіти як педагогічного феномена з метою ефективності своєї майбутньої викладацької діяльності;
- сприяти долученню магістрантів до активної участі в законотворчому процесі України з метою ефективної інтеграції в європейський та світовий освітній простір.

Навчальна дисципліна є *вибірковою*.

1. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ОСВІТНЬО-ВИХОВНИХ СИСТЕМ ВИЩОЇ ШКОЛИ

ТЕМА 1.

ОСТРОЗЬКА (1576–1636) І КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА (1615–1817) АКАДЕМІЇ – ПЕРШІ ВІТЧИЗНЯНІ ОСВІТНЬО-ВИХОВНІ СИСТЕМИ

Значення Острозької академії (1576–1636) у становленні вищої школи в Україні. Суспільно-політичні та організаційно-педагогічні передумови відкриття навчального закладу. Провідні тенденції та особливості формування академії як освітньо-виховної системи. К. Острозький – засновник навчального закладу. Мета відкриття і діяльності академії. Особливості організації і змісту навчально-виховного процесу (сім вільних мистецтв). Зміст навчальних планів, програм основних курсів. Провідні напрями науково-дослідної роботи. Науково-перекладацький гурток. Розвиток видавничої справи (Острозька, Дерманська друкарні). Кадрова політика і викладацький склад (Кирило Лукарис, Ян Лятос, Василь Суразький, Никифор Парасхес, Герасим і Мелетій Смотрицькі, Клірик Острозький, Дем'ян Наливайко та ін.).

Історичне значення Києво-Могилянської академії (1615–1817) як освітньо-виховної системи. Передумови відкриття і основні тенденції розвитку. Роль Петра Могили у започаткуванні навчального закладу. Основні етапи становлення (Київська братська школа (1615), Києво-братська (Могилянська) колегія (1632), надання статусу академії (1701)). Демократичні засади життєдіяльності освітнього закладу. Структура навчально-виховного процесу (12-річний термін навчання, 8 класів, братства в системі самоврядування). Зміст, форми і методи навчання. Навчальні рівні: граматичні класи (аналогія, інфіма, граматика, синтаксима), класи: поетики, риторики, філософії, Богослов'я. Діяльність художньої школи, школи графіки. Академічний і братський хори академії. Розвиток артпедагогіки (театральний гурток). Викладацький склад (Лазар Баранович, Інокентій Гізель, Феофан Прокопович, Стефан Яворський та ін.). Випускники академії (Іван Орлик, Павло Полуботок, Іван Самойлович, Юрій Хмельницький, Григорій Сковорода, Григорій Полетика, Олександр Безбородько, Петро Гулак-Артемівський, Дмитро Бортнянський та ін.). Причини закриття Києво-Могилянської академії (1817). Відродження Києво-Могилянської академії (1991). Організація навчально-виховного процесу. Основні факультети і кафедри. Ступенева (бакалаврат, магістратура) підготовка. Кредитно-модульна система організації

навчального процесу. Форми й методи навчання. Особливості вступу, контролю й перевірки знань. Зміст та напрями наукової діяльності.

ТЕМА 2.

ЗАГАЛЬНОСВІТОВИЙ КОНТЕКСТ ІДЕЇ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ОСВІТНЬО-ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ. СТАНОВЛЕННЯ ПЕРШИХ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ У ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ (1661, 1875)

Моделі й історичні трансформації університету як освітньо-виховної системи. Періодизація загальносвітового розвитку університетської освіти.

Перший період (XII–XIII ст.). Основні моделі середньовічного університету – Болонська (1188), Паризька (1208). Поняття ліберальної і професійної освіти. Єдність навчання, наукового дослідження й виховання як норматив і система цінностей середньовічного університету. Структура навчальних рівнів. Зміст, принципи, форми і методи навчання. Університетський коледж.

Другий період (XIV–XV ст.). Відродження дослідницьких центрів – наукових академій. Відмова від тривіума й квадривіума. Орієнтація на гуманітарне знання на противагу природничо-науковому. Відхід від необхідності систематизованої освіти. Зниження соціального значення університету. Втрата університетом передових позицій у науці й освіті.

Третій період (XVI–XVIII ст.). Відмежування університетів від проведення наукових досліджень. Нівелювання ідеї всебічності університетської освіти.

Четвертий період (XVIII–XIX ст.). Концепції розвитку університету (“дослідницький університет” В. Гумбольдта, “інтелектуальний університет” Дж. Ньюмена). Інтеграція університету і науково-дослідних структур.

П’ятий період (XX–початок XXI ст.). Розширення функцій університету. Професіоналізація змісту навчання. Багатопротильність університету. Збільшення кількості спеціальностей. Розширення функцій. Масовість навчання студентів. Функції науково-дослідних інститутів у структурі університету. Підготовка наукових кадрів.

Поняття університетського комплексу (мультиверситет). Інтеграція (міждисциплінарні дослідження, наука й промисловість). Єдність фундаментальної університетської і професійної освіти.

Суспільно-політичні передумови становлення університетської освіти на західноукраїнських землях. Львівський університет (1661). Основні етапи розвитку навчального закладу. Університет під патронатом єзуїтського ордена (1661–1773). Діяльність філософського і теологічного відділів. Організація навчально-виховного процесу. Форми, методи навчання. Тематика лекційних курсів, диспутів. Наукові ступені (ліценціат, бакалавр, магістр,

доктор). Відкриття кафедр. Співпраця з вітчизняними навчальними закладами і освітніми центрами (Києво-Могилянська академія, Переяславський, Харківський, Чернігівський колеґіуми).

Західноукраїнські землі в складі Австрійської монархії. Оновлення університету (1784–1805). Зміст навчання на факультетах (філософському, юридичному, медичному, теологічному). Університетська гімназія. Діяльність Руського (українського) інституту (1787–1808). Підготовка педагогічних кадрів.

Зміна статусу Львівського університету, перейменування на лицей (1805–1817). Значення революційних подій 1848 р. у розвитку університету. Відкриття кафедри української мови й літератури (1849). Формування філософсько-педагогічної школи (К. Твардовський). Відкриття психологічної лабораторії (1907), кафедри психології (1920).

Професорсько-викладацький склад і випускники Львівського університету (Я. Богомоловський, Я. Заблоцький, Ф. Лопатинський, М. Слотвинський, І. Франко та ін.). Формування української науково-педагогічної школи (П. Лодій, І. Мартинович та ін.).

Започаткування Чернівецького університету (1875). Особливості організації навчального процесу. Тенденції розвитку університетської педагогічної освіти на західноукраїнських землях.

ТЕМА 3.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ТЕРИТОРІЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ, СХІДНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ (1804–1865)

Соціально-економічні та суспільно-політичні передумови становлення системи освіти в Центральній і Східній Україні початку ХІХ ст. Освітня реформа 1802–1804 рр. Поняття навчального округу (Харківський, Київський, Одеський). Утворення Міністерства народної освіти (1802). Попередні правила народної освіти (1803). Перший Статут російських імператорських університетів (1804). Статут навчальних закладів, підвідомчих університетам (1804). Відкриття імператорських університетів в Україні (Харків, 1804; Київ, 1834; Одеса, 1865). Основні функції університетів, напрями діяльності, підрозділи, організація навчально-виховного процесу, структура управління, наукової діяльності. Соціальний склад студентів. Професорсько-викладацький корпус. Особливості й суперечності еволюції вітчизняних університетів.

Тенденція університетизації професійної освіти. Концепція педагогічного інституту в статутах російських імператорських університетів (1804, 1835). Започаткування професійної освіти в системі класичних університетів. Педагогічні інститути при університетах (Харківський, 1804; Київський, 1834). Тенденція багаторівневості вищої освіти. Організація і зміст підготовки вчителя.

Формування основ професійно-педагогічної підготовки.
Започаткування педагогічного екстернату (1840-і рр.)

Положення про педагогічні курси (1860). Статут російських імператорських університетів 1863 р. Особливості функціонування університетських педагогічних курсів (1860–1867). “Положення про приготування вчителів гімназій та прогімназій” (1866), “Матеріали з питань приготування вчителів для гімназій та прогімназій” (1866). Розподіл функцій підготовки вчителя між університетом (теоретична педагогічна підготовка) і університетською гімназією (педагогічна практика).

ТЕМА 4.

ПЕРШІ АВТОНОМНІ ВИЩІ ПЕДАГОГІЧНІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ В УКРАЇНІ (1875–1917)

Організаційно-педагогічні передумови автономізації вищих педагогічних навчальних закладів в Україні.

Етапи становлення Ніжинського історико-філологічного інституту кн. О. Безбородька (гімназія Вищих наук (1820), фізико-математичний ліцей (1832), юридичний ліцей (1840), історико-філологічний інститут (1875)). Зумовленість відкриття інституту гімназійною реформою (1864) та освітньою контрреформою (1871), спрямованість на підготовку вчителя класичних мов (грецька, латина), російської словесності, історії й географії. Провідні тенденції розвитку загальнопедагогічної підготовки вчителя. Особливості теоретичної загальнопедагогічної підготовки (лекційні курси: “Педагогіка” (теорія виховання), “Дидактика”, “Історія педагогіки”, “Гімназійна педагогіка з коротким нарисом педагогічних напрямів від епохи Відродження до Нового часу” тощо). Авторські навчальні програми (М. Я. Грот, М. О. Лавровський, О. Ф. Музиченко, П. В. Тихоміров, М. Є. Скворцов). Зміст педагогічної практики (пасивна й активна), особливості організації і проведення.

Розвиток вищої жіночої педагогічної освіти в Україні. Положення про Вищі жіночі курси в м. Києві (1878). Особливості функціонування приватного навчального закладу. Зміст діяльності історико-філологічного і фізико-математичного факультетів. Теоретична професійно-педагогічна підготовка (навчальні курси: “Про виховання”, “Дидактика”, “Історія педагогіки”). Внесок професорсько-викладацького складу Київського університету св. Володимира в організацію навчально-виховного процесу курсів.

Положення про Вищі жіночі курси в м. Києві (1881). Надання педагогічного фаху – основна мета діяльності курсів. Політична реакція 1880-х рр. і тимчасове припинення діяльності курсів (1888).

Революційні події 1905–1907 рр. як початок нового етапу в діяльності вищих жіночих курсів. Обґрунтування можливості вступу

жінок в університети на правах вільних слухачок. Започаткування вищих жіночих навчальних закладів у Одесі (1906), Харкові (1907).

Поновлення діяльності Київських Вищих жіночих курсів (1906). Відкриття нових факультетів (юридичний, медичний). Проект Статуту Вищих жіночих курсів у м. Києві (1908). Університетизація навчально-виховного процесу курсів. Розширення загальнопедагогічної підготовки (запровадження нових дисциплін: “Російська школа”, “Психологія творчості” та ін.).

Проект Статуту жіночого Університету св. Ольги (1810). Проголошення Київських Вищих жіночих курсів університетом. Наближення змісту і рівня викладання предметів до університетського (з 1811 р.). Поглиблення практичної педагогічної підготовки. Професорсько-викладацький склад (С. Ананьїн, В. Антонович, М. Ващенко-Захарченко, С. Гогоцький, О. Гіляров, В. Іконников, М. Лучицький, Г. Челпанов, О. Шклярєвський, Г. Якубаніс та ін.)

Київський Фребелівський педагогічний інститут (1907) – приватний вищий жіночий навчальний заклад. Положення про Фребелівський педагогічний інститут (1907). І. О. Сікорський – перший ректор Фребелівського педагогічного інституту. Роль Товариства трудової допомоги для інтелігентних жінок у становленні навчального закладу. Теоретична психолого-педагогічна підготовка (“Педагогіка”, “Вчення про християнську моральність”, “Психологія з викладом основ учення про душу дитини”, “Теорія Фребелівської системи і огляд дитячої літератури”, “Історія педагогіки”, “Теорія дошкільного виховання”, “Школознавство”, “Вступ до експериментальної дидактики”, “Душа дитини”, “Вчення про дітей, важких у виховному відношенні” та ін.). Особливості організації педагогічної практики (навчально-виховна і науково-педагогічна). Зміст навчання у “Школі нянь” (підготовка гувернанток).

Статут Фребелівського інституту (1908). Освітньо-виховний комплекс Фребелівського педагогічного інституту (дитячий садок, початкова школа, дитячий притулок, педагогічна амбулаторія). Професорсько-викладацький склад (С. А. Ананьїн, В. В. Зеньківський, Т. Д. Лубенець, О. Ф. Музиченко, С. Ф. Русова, І. О. Сікорський та ін.). Авторські навчальні курси (“Теорія дошкільного та позашкільного виховання” (С. Ф. Русова), “Основи християнської педагогіки” (В. В. Зеньківський), “Педологія” (С. А. Ананьїн), “Психологія дитини” (І. О. Сікорський)).

Статут приватного Київського Фребелівського педагогічного інституту (1915). Педагогічні дисципліни (загальні педагогічні предмети, дошкільне виховання, методики викладання навчальних предметів, школознавство). Організація педагогічної практики в навчально-допоміжних установах освітньо-виховного комплексу

Фребелівського педінституту. Короткотермінові педагогічні курси в структурі навчального закладу (дошкільне виховання, позашкільна освіта, загальноосвітні).

Статут Київського Фребелівського педагогічного інституту (1917). Зміст діяльності відділень (дошкільне, шкільне, позашкільне). Розширення структури освітньо-виховного комплексу (дитячі садки, народні школи, амбулаторії: педологічна і педагогічної патології, вище початкове училище). Приєднання Фребелівського педагогічного інституту до Київського інституту народної освіти (1920).

ТЕМА 5.

ОСОБЛИВОСТІ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ 1917–1990 РР.

Особливості формування освітньо-виховних систем періоду Центральної Ради Української Народної Республіки (березень 1917–квітень 1918 рр.). Універсали Центральної Ради про розвиток освітніх процесів в Україні. Становлення національної системи освіти. Функції Генерального секретаріату освіти (1917), Міністерства народної освіти (1918). Внесок М. Грушевського, В. Винниченка, І. Стешенка у реформування національної системи освіти. Процес українізації навчальних закладів. Всеукраїнські учительські з'їзди (1917). Організація Товариства шкільної освіти (1917). Програма розвитку національної школи і підготовки вчителя (1917). Утвердження ідеї “єдиної трудової школи”. Розвиток університетського сектору освіти (Київський український народний університет, Педагогічна академія). Педагогічні курси. Тенденції організації і еволюції змісту загальнопедагогічної підготовки вчителя.

Реформування учительських семінарій і учительських інститутів. Запровадження “трудового принципу” як основи навчально-виховного процесу освітніх закладів. Зміст теоретичних загальнопедагогічних навчальних курсів. Педагогічні технології. Реконструкція методів навчання. Єдність теоретичної і практичної загальнопедагогічної підготовки вчителя, тенденції професіоналізації її змісту.

Освітня політика та освітньо-виховні системи часів Гетьманату (квітень – грудень 1918 р.). Суперечності соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку України. Національне виховання, українізація навчально-виховного процесу закладів освіти. Зміст роботи Міністерства народної освіти і мистецтва України. Міністр освіти М. П. Василенко. Відкриття Української Академії наук (1918), Національної бібліотеки (1918). Діяльність Тимчасового комітету із заснування бібліотеки при Українській академії наук. В. Вернадський – перший президент Української Академії наук. “Планетарна педагогіка” В. Вернадського.

Основні тенденції розвитку освітніх процесів. Реформування учительських семінарій і учительських інститутів. Проект утворення вищого педагогічного навчального закладу (злиття учительських інститутів і вищих педагогічних курсів).

Відкриття нових вищих навчальних закладів (1918) (Кам'янець-Подільський український державний університет, Українське державне відділення вищого педагогічного інституту Фребелівського товариства, два факультети університету та педагогічні курси в Катеринославі, історико-філологічний факультет у Полтаві та ін.). Семінарій з українознавства як засіб українізації майбутніх педагогів. Визнання університетів Київського св. Володимира, Харківського та Новоросійського державними університетами України.

Зміст теоретичної професійно-педагогічної підготовки вчителя ("Педагогіка", "Педагогіка і дидактика", "Історія педагогічних ідей", "Теорія виховання" та ін.), особливості педагогічної практики (пасивна, психолого-педагогічні спостереження, активна (викладацька), виробнича). Професіоналізація змісту освіти. Причини падіння Гетьманату та незавершеності освітньої політики.

Формування опозиції урядові П. Скоропадського (Український національно-державний союз, Всеукраїнський земський союз). Утворення опозиційного уряду – Директорії (В. Винниченко, С. Петлюра). Відновлення Української Народної Республіки (грудень 1918–січень 1919 рр.). Продовження освітньої політики Центральної Ради. Міністерство освіти і віросповідань (І. І. Огієнко).

Теорія "Конкордизму" В. Винниченка. Впровадження концепції національного виховання й навчання та програми підготовки українського вчительства (Б. Д. Грінченко).

Діяльність Комісії у справах вищих шкіл та наукових інституцій (Д. І. Багалій, В. І. Вернадський, А. Ю. Кримський, М. С. Грушевський, І. М. Ганіцький, Г. Г. Павлуцький, Д. П. Граве, Б. А. Кістяківський, О. Ф. Музиченко). Причини незавершеності освітніх проектів.

Соціально-економічні та суспільно-політичні зміни в країні. Реконструкція освітньо-виховних систем (1918–1921). Законодавче оформлення системи народної освіти (Декрети 1918–1919 рр.: "Про утворення Наркомосу, губернських, повітових відділів народної освіти", "Про передачу всіх навчальних закладів у відання Наркомосу", "Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви", "Про скасування плати за навчання"). Постанови і розпорядження Наркомосу ("Про керівництво школою і організацію в ній роботи", "Про заборону викладання в школах "Закону Божого" і взагалі релігійного виховання", "Про навчання дітей у школах рідною мовою"). "Декларація про соціальне виховання дітей" (1920) як основний документ реформування діяльності школи. Ідея "єдиного

дитячого будинку” та підготовки вчителя-вихователя (соціального виховника).

Утворення Ради комісарів вузів м. Києва (1919). Зміна змісту навчальних планів і програм (1920). Ліквідація (1920) Наркомосом класичних університетів (Київського, Катеринославського, Одеського, Таврійського, Харківського). Етапи реформування фізико-математичних та історико-філологічних факультетів університетів (вищі педагогічні курси, інститути фізико-математичних, гуманітарно-суспільних наук).

Становлення системи вищої педагогічної освіти (1921): Інститут народної освіти (ІНО) (факультети: соціального виховання, професійної, політичної освіти); Вищі трирічні педагогічні курси (з 1925 р. – педагогічні технікуми). Теоретична педагогічна підготовка в ІНО (навчальний цикл “Предмети педагогічного характеру і трудові процеси”). Офіційний навчальний план факультету соціального виховання ІНО (1921).

Формування науково-дослідних установ (науково-дослідна кафедра педагогіки при Всеукраїнській академії наук, 1921).

Політика коренізації (українізації) в розвитку освітніх процесів (О. Шумський, М. Хвильовий).

Вищі навчальні заклади як установи-комплекси. Положення про навчально-допоміжні установи при вищих навчальних закладах (1927). Постанова “Про обов’язкову службу студентів-стипендіатів вищих шкіл” (1927).

Становлення системи заочного навчання (відкриття першого заочного відділення при Дніпропетровському ІНО, 1927). Всеукраїнський заочний інститут (ВЗІНО), 1928. Постанова завдання підвищення кваліфікації працівників освіти. Інструкція про організацію іспитів учителів, які здобувають освіту екстерном (1928). Постанова “Про підготовку викладачів у педвузах і педтехнікумах та перепідготовку вчителів” (1929).

Реорганізація системи вищої педагогічної освіти (“Про реорганізацію вищих навчальних закладів, технікумів і робітничих факультетів” (1930), “Про реорганізацію мережі й системи педагогічної освіти в Україні” (1930). Утворення інститутів соціального виховання, професійної освіти та фізико-хіміко-математичних інститутів.

Утвердження єдиної системи вищої освіти Радянського Союзу (1933). Припинення українізації. Роль М. Скрипника у відстоюванні ідеї українізації навчальних закладів. Репресивні заходи в Україні (1929–1937) (“Буржуазно-націоналістична антирадянська організація колишніх боротьбистів”, “Контрреволюційна боротьбистська організація”, “Українська військова організація”). Репресії проти науково-педагогічних напрямів. Педологія як наука (М. Басов,

П. Блонський, Л. Виготський, А. Залкінд, В. Протопопов, О. Залужний). Педологія як навчальна дисципліна (С. Ананьїн). Постанова "Про педологічні переключення в системі Наркомосів" (1936).

Відновлення діяльності державних (класичних) університетів у Києві, Дніпропетровську, Одесі, Харкові (1933). Реорганізація системи педагогічної освіти (1934).

Зміст навчального процесу в університетах і педагогічних інститутах. Запровадження типових навчальних планів (1933) та затвердження єдиних навчальних планів університетів (1938).

Вища та вища педагогічна освіта в період Великої вітчизняної війни (1941–1945). Евакуація вищих навчальних закладів (1941–1943). Діяльність Об'єднаного Українського державного університету, Одеського, Дніпропетровського, Чернівецького університетів. Особливості організації навчального процесу. Скорочення терміну навчання до 3-х років за навчальними планами 1941/1942 н. р. та процеси відновлення 5-річного терміну навчання. Зміст діяльності Науково-методичного об'єднання при Об'єднаному Українському державному університеті. Реевакуація вищих навчальних закладів (з 1943 р.). Поновлення діяльності університетів на території України (1944/1945 н. р.). Відкриття нових підрозділів, факультетів.

Підготовка шкільних психологів. Спрямування на підготовку спеціалістів широкого профілю (1955–1956 рр.).

Реорганізація системи педагогічної освіти. Закриття з середини 1950-х років учительських інститутів, зосередження підготовки вчителя в педагогічних інститутах. Розширення мережі державних університетів шляхом реформування педагогічних інститутів (Донецького, Кримського та ін.). Основні тенденції розвитку університетської освіти 60-70-х рр. ХХ ст. (поглиблення наукової, підвищення рівня професійно-педагогічної підготовки). Особливості денної і заочної форм навчання. Навчально-методичні комплекси. Єдність фундаментальної, спеціальної і психолого-педагогічної підготовки. Кваліфікаційна характеристика, модель особистості спеціаліста. Комплексні навчальні плани. Суспільно-політична практика. Факультети суспільних професій. Розробка єдиних вимог до наукової організації, планування і періодичного контролю самостійної роботи студентів. Внутрішньосеместрові атестації.

Розвиток кафедр педагогіки університетів. Тематика науково-педагогічних досліджень. Провідні тенденції розвитку університетського сектору освіти.

Реорганізація освітньо-виховних систем у 80-ті роки ХХ ст. Реформування педагогічних інститутів (Івано-Франківського, Луцького, Сумського, Черкаського) в університети. Розвиток регіональної стратегії розташування університетських центрів підготовки спеціалістів. Удосконалення методики формування

контингенту студентів (система пошуку обдарованих школярів, підготовчі відділення, цільовий прийом за направленнями органів освіти, підготовка за угодами).

Порушення державної монополії в галузі вищої освіти (початок 90-х рр. ХХ ст.). Університети різних форм власності (комерційні, приватні, міжнародні тощо). Співвідношення платної і безплатної форм навчання.

Реалізація ідеї неперервної освіти. Втілення в навчальних планах диференційованого підходу до підготовки спеціалістів. Особливості змісту навчання (особистісна орієнтація, акцентуація на дисциплінах культурологічного циклу – врахування досвіду світової культури та українських національних традицій). Дослідницька діяльність університетів. Проблеми працевлаштування (розподілу) випускників.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

АВТОНОМІЯ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ТЕМА 1.

АВТОНОМІЗАЦІЯ ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ ЦЕНТРАЛЬНОЇ, СХІДНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ (1804–1917)

Антологія ідеї університету (В. Гумбольдт, Д. Ньюмен, Х. Ортега-І-Гассет, К. Ясперс, Г.-Г. Гадамер, Ю. Габермас, В. Лепеніс, Ж. Дерріда, М. Квек та ін.).

Утворення Харківського імператорського університету (1804). Перший статут російських імператорських університетів (1804). Права університетів відповідно до статуту, автономія певних аспектів діяльності. Заснування Київського університету св. Володимира (1834). Другий статут російських імператорських університетів (1835).

Обговорення статуту 1863 р. Участь науковців, зауваження до ключових моментів. Третій статут російських імператорських університетів (1863). Демократичність статуту 1863 р., надання університетам певної автономії відповідно до статуту.

Реакційний статут 1884 р. Обмеження прав університетів. Реакційна політика стосовно вищої освіти наприкінці ХІХ ст. “Відлига” в освітній політиці на початку ХХ століття.

ТЕМА 2.

СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ. АВТОНОМІЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО ВИЩУ ОСВІТУ”

Система вищої освіти в Україні (90-і роки ХХ ст.). Основи ступеневої системи освіти. Державна національна програма “Освіта”:

Україна XXI століття (1993). Головні поняття ступеневої освіти. Освітні ступені (початкова загальна середня освіта, основна загальна середня освіта, повна загальна середня освіта, базова вища освіта, вища освіта). Фахові ступені (кваліфікації) (робітник, молодший спеціаліст, спеціаліст). Наукові ступені (магістр наук, кандидат наук (доктор філософії), доктор наук).

Акредитація навчальних закладів (державних, недержавних). Положення, програма та умови акредитації. Експертні групи за напрямками підготовки фахівців. Рівні акредитації. Вищі навчальні заклади (ВНЗ) I–IV рівнів акредитації. ВНЗ I рівня акредитації (молодший спеціаліст), ВНЗ II рівня акредитації (бакалавр), ВНЗ III рівня акредитації (спеціаліст), ВНЗ IV рівня акредитації (магістр, кандидат наук, доктор наук).

Закон України “Про вищу освіту” (2014). Поняття автономії закладу вищої освіти. Закон України “Про освіту” (2017).

Специфіка освітніх (дошкільне виховання, загальна середня освіта), освітньо-професійних (професійна освіта, вища освіта, післядипломна підготовка, підвищення кваліфікації, перекваліфікація) та освітньо-наукових програм (аспірантура, докторантура). Ступені освітньо-професійних та освітньо-наукових програм. Реалізація концепції безперервної освіти.

ТЕМА 3.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ В 90-Х РОКАХ ХХ СТ. – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ. ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Болонський процес і модернізація системи вищої освіти в Україні. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ ст. (2001). Закон України “Про вищу освіту” (2014).

Інтернаціоналізація вищої освіти. Ідея Європейського освітнього простору. Основні етапи Болонського процесу. Лісабонська (1997), Болонська декларації (1999). Становлення Європейської зони вищої освіти, необхідність активізації європейської системи вищої освіти у світовому масштабі. Утворення єдиного європейського освітнього і наукового простору (до 2010 р). Єдині умови визнання дипломів про освіту, працевлаштування й мобільність громадян. Прийняття загальної системи порівнюваних ступенів. Утвердження Додатку до диплому. Запровадження двох циклів навчання – бакалаврат і магістратура (3+2). Накопичувальні системи кредитів у відповідності з європейською системою трансферу і накопичення кредитів (ECTS). Розроблення порівнюваних критеріїв і методів їх оцінки.

Празьке комюніке (2001). Освіта упродовж життя. Мотивоване залучення студентів до навчання. Сприяння підвищенню

привабливості й конкурентоспроможності Європейського простору вищої освіти для інших регіонів світу.

Берлінський саміт (2003). Розповсюдження загальноєвропейських вимог і стандартів на докторські ступені. Єдиний докторський ступінь – “доктор філософії” у відповідних сферах знання (природничі, соціогуманітарні, економічні науки тощо). Спрямування на розроблення додаткових модулів, курсів і навчальних планів з європейським змістом. Взаємозумовленість європейського простору вищої освіти і європейського простору дослідницької діяльності.

Бергенські домовленості (2005). Вступ України до Європейського регіону вищої освіти. Лондонське комюніке (2007), Лувен і Новий Лувен (2009).

Зміст Болонських реформ. Основні завдання та принципи створення зони Європейської вищої освіти (запровадження двоциклового навчання, кредитної системи, формування системи контролю якості освіти, розширення мобільності студентів і викладачів, забезпечення працевлаштування випускників та привабливості європейської системи освіти). Класифікація ступенів та кваліфікацій. Співвідношення академічної і професійної освіти. Функції і зміст кредитно-модульної системи організації навчального процесу (сприяння мобільності студентів та викладачів, спрощення переходів з одного університету до іншого; визначення обсягів проведеної студентом роботи з урахуванням усіх видів навчальної та наукової діяльності). Поняття навчального модуля. Модульний зміст навчальної дисципліни. Європейська система трансферу кредитів (інформаційний пакет, навчальний контракт, перелік оцінок дисциплін). Основні напрями реформування змісту вищої освіти в Україні в контексті Болонських реформ.

Значення Великої хартії університетів (1988) у становленні єдиного Європейського регіону вищої освіти. Велика хартія університетів – складова Болонського процесу. Співдружність провідних університетів Європи. Роль Болонського університету у створенні Великої хартії університетів. Сорбонська декларація (1998) про центральну роль університетів у розвитку європейських культурних цінностей. Функції Спостерігальної ради Великої хартії університетів (2001). Українські університети у європейському університетському співтоваристві (Харківський ім. В. Н. Каразіна, Дніпропетровський, Одеський ім. І. І. Мечникова національні університети, Національний Технічний університет України “Київський політехнічний інститут”).

Актуалізація принципу автономії в управлінні вищим навчальним закладом у контексті Болонських реформ. Історико-компаративний аналіз поняття автономії закладу вищої освіти.

Ретроспективний логіко-системний аналіз розвитку принципу автономії у вітчизняній університетській освітній традиції. Тенденція зумовленості ролі університету в суспільно-політичному житті та системі освіти рівнем його автономії.

Актуальне тлумачення автономії університету як компромісу між державним управлінням і самоврядуванням. Трактування розвитку принципу автономії та самоврядування в управлінні закладом вищої освіти в Законі України “Про вищу освіту” (2014). Тенденція інтернаціоналізації вищої освіти. Транснаціональна освіта. Диверсифікація мети і профілів магістратури.

2. Рекомендована література

Основна

1. Автономія та врядування у вищій освіті : монографія / Авт.: О. П. Воробйова, Т. О. Горецька, Н. М. Дем’яненко, С. А. Калашнікова, О. М. Коваленко, В. І. Луговий, О. В. Сич, О. М. Слюсаренко, Ж. В. Таланова, В. П. Ткаченко. – К. : Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – 192 с.

2. Вплив університетської автономії на удосконалення якості освіти: нагальні завдання та ризики: матеріали семінару, 28–29 листопада 2006 р., м. Харків / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Міжнародний фонд “Відродження”. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. – 160 с.

3. Добренєков В. И. Общество и образование / В. И. Добренєков, В. Я. Нечаев. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 381 с.

4. Ідея університету: Антологія / Упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька. – Львів : Літопис, 2002. – 304 с.

5. Князев Е. А. Автономия и авторитарность: исторический обзор реформ отечественного высшего образования / Е. А. Князев. – М. : Изд-во НИИВО, 1991. – 56 с.

6. Пелікан Я. Ідея Університету. Переосмислення / Я. Пелікан. – К. : Дух і літера, 2009. – 360 с.

7. Поляков М. В. Класичний університет: еволюція, сучасний стан, перспективи / М. В. Поляков, В. С. Савчук. – К. : Генеза, 2004. – 416 с.

8. Пунько Б. Автономія Університетів України : наукова доповідь суспільству / Б. Пунько. – Львів : СПОЛОМ, 2013. – 24 с.

9. Пунько Б. М. Університетські інституційні перетворення: наукова доповідь суспільству / Б. М. Пунько. – Львів : СПОЛОМ, 2013. – 41 с.

10. Ридингс Б. Университет в руинах / Б. Ридингс. – М. : Издательский дом Государственного университета – Высшей школы экономики, 2010. – 304 с.

11. Садовничий В. А. Университетское образование: приглашение к размышлению / В. А. Садовничий, В. В. Белокуров, В. Г. Сушко, Е. В. Шикин. – М. : Издательство Московского университета, 1995. – 352 с.

12. Сірополко С. Історія освіти в Україні / С. Сірополко. – Підготував Ю. Вільчинський. – 2-ге вид. – Львів : Афіша, 2001. – 664 с.

13. Слюсаренко О. М. Розвиток найвищого університетського потенціалу в умовах глобалізації : монографія / О. М. Слюсаренко. – К. : Пріоритети, 2015. – 383 с.

14. Університетська автономія: зб статей / Упорядники С. Квіт, Г. Касьянов, Т. Ярошенко, К. Сігов, Л. Фінберг. – Київ : Дух і Літера, 2008. – 368 с.

15. Університетська автономія: її друзі та вороги : пер. з пол., англ. – К. : Таксон, 2008. – 180 с.

Додаткова

1. Аврус А. И. История российских университетов. Очерки / А. И. Аврус. – М. : Моск. обществ. науч. фонд, 2001. – 85 с.

2. Автономія університетів України: аналіз і план дій / Відділ з питань управління, фінансування та розробки державної політики. Асоціація Європейських Університетів. 2012–2015. – Брюссель, Бельгія, 2011. – 38 с.

3. Академічні свободи, університетська автономія та освіта для сталого розвитку. Мовою документів / [Л. П. Клименко та ін.; НАН України]. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2009. – 285 с.

4. Бакіров В. С. Університет і суспільство : монографія / В. С. Бакіров. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. – 272 с.

5. Безрогов В. Г. От глиняной таблички – к университету: образовательные системы Востока и Запада в эпоху Древности и Средневековья: учебное пособие / В. Г. Безрогов и др., под. ред. Т. Н. Матулис. – М. : Издательство РУДН, 1998. – 531 с.

6. Ващенко Г. Г. Проект системи освіти в самостійній Україні / Г. Г. Ващенко. – Мюнхен : Накладом Центр. ком. спілки укр. молоді, 1957. – 48 с.

7. Вернидуб Р. М. Організація управління навчальним процесом у вищому навчальному закладі: навч. посіб. / Р. М. Вернидуб. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – 110 с.

8. Ворожейкина О. Л. Зарубежные системы образования: (США, Япония, Великобритания, ФРГ, Франция) / О. Л. Ворожейкина,

Н. И. Давыдов, Е. Б. Покладок и др ; под науч. ред. Ю. Г. Круглова. – М. : МГОПУ, 1996. – 168 с.

9. Высшее образование в России: Очерк истории до 1917 года / Под редакцией В. Г. Кинелёва. – М. : НИИ ВО, 1995. – 352 с.

10. Герасіна Л. М. Сучасна вища школа в умовах реформації освіти / Л. М. Герасіна. – Харків, 1993. – 152 с.

11. Головка В. О. Діалектика вищої освіти: трансформація від декларації до реалізації : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. О. Головка, С. О. Гримблат, Д. І. Барановський та ін. – Х. : Еспада, 2009. – 301 с.

12. Головка М. П. Університетська освіта : навч. посіб. / М. П. Головка та ін. – Харків : ХДУХТ, 2013. – 146 с.

13. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.

14. Донин А. Н. Университетские реформы в России: общественная мысль и практика: вторая половина XIX века / А. Н. Донин; под ред. В. А. Динеса. – Саратов : Саратов. гос. соц.-экон. ун-т, 2003. – 256 с.

15. Дубасенюк О. А. Модернізація освіти України у контексті євроінтеграційних процесів: історико-педагогічний аспект : монографія / О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук, О. А. Чемерис, Н. В. Якса, Т. П. Москвіна; Житомирський державний університет імені І. Франка. – Житомир, 2008. – 300 с.

16. Дудка Н. И. Высшая школа Украины: стратегия управления и проблемы реформирования / Н. И. Дудка. – Харьков : Основа, 2002. – 272 с.

17. Иванов А. Е. Высшая школа в России в конце XIX – начале XX века / А. Е. Иванов. – М. : Институт истории СССР АН СССР, 1991. – 392 с.

18. Ідея університету: сучасний дискурс: монографія / Л. В. Губерський, В. Г. Кремень, С. В. Курбатов, В. П. Андрущенко, В. А. Бугров; ред.: Л. В. Губерський, А. С. Філіпенко. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2014. – 367 с.

19. Історія Київського університету : монографія / [І. В. Верба та ін. ; редкол. : Л. В. Губерський та ін.] ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ : ВПЦ “Київський університет”, 2014. – 895 с.

20. Квієк М. Університет і держава: вивчення глобальних трансформацій / М. Квієк; пер. з англ. Тараса Цимбала. – К. : Таксон, 2009. – 380 с.

21. Ладыжец Н. С. Университетское образование: идеалы, цели, ценностные ориентации / Н. С. Ладыжец. – Ижевск : НУДГУ, 1992. – 234 с.

22. Ляхович Е. С., Рёвущкин А. С. Университеты в истории и культуре дореволюционной России: монография / Е. С. Ляхович, А. С. Рёвущкин. – Томск : Томский университет, 1998. – 580 с.

23. Мешко Н. П. Університет у національній інноваційній системі: монографія / Н. П. Мешко, М. В. Поляков, Є. М. Суліма. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара, 2012. – 432 с.

24. Михайлева Е. Г. Университет в условиях современности: сила традиций перед вызовами будущего : монография / Е. Г. Михайлева, Е. В. Бирченко, Т. В. Зверко, В. Н. Корниенко, О. И. Назарко; ред.: Е. Г. Михайлева; Нар. укр. акад. – Харьков : Щедра садиба плюс, 2014. – 284 с.

25. Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576–1636) / І. З. Мицько. – К. : Наукова думка, 1990. – 190 с.

26. Ньюмен Дж. Г. Идея университета / Дж. Г. Ньюмен. – Минск : БГУ, 2006. – 208 с.

27. Ортега-и-Гассет Х. Миссия университета / Х. Ортега-и-Гассет. – Минск : БГУ, 2005. – 104 с.

28. Острозька академія XVI – XVII століття. Енциклопедія / Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2011. – 512 с.

29. Павко А. І. Трансформаційні процеси в системі університетської освіти України (XIX – початок XX ст.) : монографія / А. І. Павко, Л. Ф. Курило. – К. : Відкрита педагогічна школа, 2009. – 276 с.

30. Попова Т. Н. Историография в лицах, проблемах, дисциплинах: Из истории Новороссийского университета / Т. Н. Попова. – Одесса : Астропринт, 2007. – 536 с.

31. Рождественский С. В. Исторический обзор деятельности Министерства народного просвещения: 1802–1902 / С. В. Рождественский. – Санкт-Петербург : Издание Министерства народного просвещения, 1902. – 786 с.

32. Степко М. Ф. Болонський процес і навчання впродовж життя / М. Ф. Степко, Б. В. Клименко, Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ. – Харків, 2004. – 111 с.

33. Україна в 2008 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку : монографія / за заг. ред. Ю. Г. Рубана. – К. : НІСД, 2008. – 744 с.

34. Университет в Российской империи XVIII – первой половины XIX века : [коллектив. моногр.] / Герман. ист. ин-т в Москве ; под общ. ред. А. Ю. Андреева и С. И. Посохова. – М. : РОССПЭН, 2012. – 671 с.

35. Университетская идея в Российской империи XVIII – начала XX веков : Антология : учеб. пособие для вузов / сост. А. Ю. Андреев,

С. И. Посохов. – М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЕН), 2011. – 527 с.

36. Университетская реформа 1863 года в России / Составитель и автор вступительных статей В. А. Томсинов. – М. : Зерцало, 2012. – 480 с.

37. Управление в высшей школе: опыт, тенденции и перспективы развития. Аналитический доклад / Руководитель авторского коллектива В. М. Филиппов. – М. : Логос, 2005. – 540 с.

38. Щетинина Г. И. Идеальная жизнь русской интеллигенции: конец XIX–начало XX в. / Г. И. Щетинина. – М. : Наука, 1995. – 236 с.

39. Щетинина Г. И. Университеты в России и устав 1884 г. / Г. И. Щетинина. – М. : Наука, 1976. – 231 с.

40. Эймонтова Р. Г. Русские университеты на грани двух эпох. От России крепостной к России капиталистической / Р. Г. Эймонтова. – М. : Наука. – 1985. – 350 с.

41. Эймонтова Р. Г. Русские университеты на путях реформы: шестидесятые годы XIX века / Р. Г. Эймонтова. – М. : Наука. – 1993. – 270 с.

42. Яблонський В. А. Вища освіта України на рубежі тисячоліть: Проблеми глобалізації та інтернаціоналізації / В. А. Яблонський. – К., 1998. – 228 с.

43. Ясперс К. Идея университета / К. Ясперс. – Минск : БГУ, 2006. – 159 с.

3. Інформаційні ресурси

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/237257/>.

2. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dnrb.gov.ua/>.

3. Електронний каталог бібліотеки ПНПУ імені В. Г. Короленка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://elcat.pnpu.edu.ua:82/>.

4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/>.

5. Освітні інформаційні ресурси в мережі Інтернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : n-divulina.narod.ru/osv_res_v-internet.doc.

6. Освітні ресурси Інтернету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://sites.google.com/site/osvitnires/>.

7. Педагогіка: бібліотека українських підручників [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://pidruchniki.com/pedagogika/>.

8. Педагогічна преса [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pedpresa.com.ua>.

9. Підручники з педагогіки (On-line бібліотека освітньої та наукової літератури) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://eduknigi.com/ped.php>.

10. Портал сучасних педагогічних ресурсів [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.intellect-invest.org.ua/>.

11. Українська педагогіка [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://ukped.com/>.

12. Український інститут науково-технічної і економічної інформації [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uintai.kiev.ua/main.php>.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання.

– *теоретичні*: усна відповідь, участь у навчальному діалозі, відповідь на поставлене викладачем проблемне питання, виконання завдань у структурі лекцій, винесених на самостійне опрацювання, ознайомлення з державними документами тощо, законспектована відповідь на питання самопідготовки, конспект першоджерел до однієї з тем змістового модуля, анотація прочитаної наукової літератури з теми модуля, бібліографічний покажчик наукових статей щодо розкриття актуальних проблем навчання і виховання школярів, конспект з теми модуля, що не включений у зміст робочої програми, написання контрольних модульних робіт;

– *практичні*: виконання практично-дослідницьких вправ і завдань, участь у моделюванні педагогічної ситуації, розв'язання проблемної ситуації, виконання письмової роботи, термінологічний диктант, виконання тестових завдань;

– *творчі*: участь у роботі наукової творчої групи, індивідуальна науково-дослідна експериментальна робота, участь в олімпіадах, написання і захист реферату, підготовка наукової публікації, виступ на конференції, виготовлення наочного матеріалу (схем, діаграм, таблиць) до практичних і лабораторних занять.

II. Робоча програма

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ECTS – 4	Вибіркова	
	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	1-й	
	Семестр	
	1-й	
	Лекції	
	20 год.	6 год.
	Семінарські	
	20 год.	6 год.
	Самостійна робота	
80 год.	108 год.	
Кількість змістових модулів – 2	Вид підсумкового контролю – залік	
Самостійна робота – 80/108 год.		
Мова навчання	Українська	

2. Мета навчальної дисципліни: підготовка високопрофесійного конкурентоздатного викладача вищої школи, який на основі вивчення історії розвитку вітчизняних закладів вищої освіти та засобів їх автономізації буде здійснювати ефективну викладацьку діяльність.

3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни: педагогіка, історія, філософія, психологія, соціологія, аксіологія, етика, естетика, економіка, інформатика, ергономіка, анатомія, фізіологія, кібернетика та ін.

4. Очікувані результати навчання з дисципліни:

1. Засвоїти сутність понятійно-термінологічного апарату даної навчальної дисципліни.

2. Ознайомити з розвитком ідеї університету в історії світової і вітчизняної педагогічної думки.

3. Вивчити історію розвитку вітчизняних закладів вищої освіти (XVI–XXI ст.).

4. Усвідомити педагогічний потенціал автономії закладів вищої освіти в руслі Закону України “Про вищу освіту” (2014).

5. Сприяти розумінню магістрантами автономії закладів вищої освіти як педагогічного феномена з метою ефективності своєї майбутньої викладацької діяльності.

6. Сприяти долученню магістрантів до активної участі в законотворчому процесі України з метою ефективної інтеграції в європейський та світовий освітній простір.

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
90-100	Наявний високий рівень досягнення запланованих результатів вивчення навчальної дисципліни, що засвідчують його безумовну готовність до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом.
75-89	Наявний достатній рівень досягнення запланованих результатів вивчення навчальної дисципліни та готовності до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом.
60-74	Наявні мінімально достатні для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом результати вивчення навчальної дисципліни.
35-59	Ряд запланованих результатів вивчення навчальної дисципліни відсутні. Рівень наявних результатів навчання не є достатнім для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом.
0-34	Результати навчання практично відсутні.

6. Засоби діагностики результатів навчання: питання усного опитування для семінарських занять, педагогічні задачі і проблемні ситуації з практикумів, тестові завдання, завдання модульного контролю, питання підсумкового контролю, конспект рекомендованих джерел чи першоджерел до відповідного семінарського заняття, конспект / презентація / реферат до тем модуля, що винесені на самостійне опрацювання.

7. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ОСВІТНЬО-ВИХОВНИХ СИСТЕМ ВИЩОЇ ШКОЛИ

ТЕМА 1.

ОСТРОЗЬКА (1576–1636) І КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА (1615–1817) АКАДЕМІЇ – ПЕРШІ ВІТЧИЗНЯНІ ОСВІТНЬО-ВИХОВНІ СИСТЕМИ

Значення Острозької академії (1576–1636) у становленні вищої школи в Україні. Суспільно-політичні та організаційно-педагогічні передумови відкриття навчального закладу. Провідні тенденції та особливості формування академії як освітньо-виховної системи. К. Острозький – засновник навчального закладу. Мета відкриття і діяльності академії. Особливості організації і змісту навчально-виховного процесу (сім вільних мистецтв). Зміст навчальних планів, програм основних курсів. Провідні напрями науково-дослідної роботи. Науково-перекладацький гурток. Розвиток видавничої справи (Острозька, Дерманська друкарні). Кадрова політика і викладацький склад (Кирило Лукарис, Ян Лятос, Василь Суразький, Никифор Парасхес, Герасим і Мелетій Смотрицькі, Клірик Острозький, Дем'ян Наливайко та ін.).

Історичне значення Києво-Могилянської академії (1615–1817) як освітньо-виховної системи. Передумови відкриття і основні тенденції розвитку. Роль Петра Могили у започаткуванні навчального закладу. Основні етапи становлення (Київська братська школа (1615), Києво-братська (Могилянська) колегія (1632), надання статусу академії (1701)). Демократичні засади життєдіяльності освітнього закладу. Структура навчально-виховного процесу (12-річний термін навчання, 8 класів, братства в системі самоврядування). Зміст, форми і методи навчання. Навчальні рівні: граматичні класи (аналогія, інфіма, граматика, синтаксима), класи: поетики, риторики, філософії, Богослов'я. Діяльність художньої школи, школи графіки. Академічний і братський хори академії. Розвиток артпедагогіки (театральний гурток). Викладацький склад (Лазар Баранович, Інокентій Гізель, Феофан Прокопович, Стефан Яворський та ін.). Випускники академії (Іван Орлик, Павло Полуботок, Іван Самойлович, Юрій Хмельницький, Григорій Сковорода, Григорій Полетика, Олександр Безбородько, Петро Гулак-Артемівський, Дмитро Бортнянський та ін.). Причини закриття Києво-Могилянської академії (1817). Відродження Києво-Могилянської академії (1991). Організація навчально-виховного процесу. Основні факультети і кафедри. Ступенева (бакалаврат, магістратура) підготовка. Кредитно-модульна система організації

навчального процесу. Форми й методи навчання. Особливості вступу, контролю й перевірки знань. Зміст та напрями наукової діяльності.

Ключові поняття: Острозька академія, Києво-Могилянська академія, братські школи, зміст, методи, форми навчання, братства в системі самоврядування.

ТЕМА 2.

ЗАГАЛЬНОСВІТОВИЙ КОНТЕКСТ ІДЕЇ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ОСВІТНЬО-ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ. СТАНОВЛЕННЯ ПЕРШИХ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ У ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ (1661, 1875)

Моделі й історичні трансформації університету як освітньо-виховної системи. Періодизація загальносвітового розвитку університетської освіти.

Перший період (XII–XIII ст.). Основні моделі середньовічного університету – Болонська (1188), Паризька (1208). Поняття ліберальної і професійної освіти. Єдність навчання, наукового дослідження й виховання як норматив і система цінностей середньовічного університету. Структура навчальних рівнів. Зміст, принципи, форми і методи навчання. Університетський коледж.

Другий період (XIV–XV ст.). Відродження дослідницьких центрів – наукових академій. Відмова від тривіума й квадривіума. Орієнтація на гуманітарне знання на противагу природничо-науковому. Відхід від необхідності систематизованої освіти. Зниження соціального значення університету. Втрата університетом передових позицій у науці й освіті.

Третій період (XVI–XVIII ст.). Відмежування університетів від проведення наукових досліджень. Нівелювання ідеї всебічності університетської освіти.

Четвертий період (XVIII–XIX ст.). Концепції розвитку університету (“дослідницький університет” В. Гумбольдта, “інтелектуальний університет” Дж. Ньюмена). Інтеграція університету і науково-дослідних структур.

П’ятий період (XX–початок XXI ст.). Розширення функцій університету. Професіоналізація змісту навчання. Багатопрофільність університету. Збільшення кількості спеціальностей. Розширення функцій. Масовість навчання студентів. Функції науково-дослідних інститутів у структурі університету. Підготовка наукових кадрів.

Поняття університетського комплексу (мультиверситет). Інтеграція (міждисциплінарні дослідження, наука й промисловість). Єдність фундаментальної університетської і професійної освіти.

Суспільно-політичні передумови становлення університетської освіти на Західноукраїнських землях. Львівський університет (1661). Основні етапи розвитку навчального закладу. Університет під патронатом єзуїтського ордена (1661–1773). Діяльність

філософського і теологічного відділів. Організація навчально-виховного процесу. Форми, методи навчання. Тематика лекційних курсів, диспутів. Наукові ступені (ліценціат, бакалавр, магістр, доктор). Відкриття кафедр. Співпраця з вітчизняними навчальними закладами і освітніми центрами (Києво-Могилянська академія, Переяславський, Харківський, Чернігівський колегіуми).

Західноукраїнські землі в складі Австрійської монархії. Оновлення університету (1784–1805). Зміст навчання на факультетах (філософському, юридичному, медичному, теологічному). Університетська гімназія. Діяльність Руського (українського) інституту (1787–1808). Підготовка педагогічних кадрів.

Зміна статусу Львівського університету, перейменування на ліцей (1805–1817). Значення революційних подій 1848 р. у розвитку університету. Відкриття кафедри української мови й літератури (1849). Формування філософсько-педагогічної школи (К. Твардовський). Відкриття психологічної лабораторії (1907), кафедри психології (1920).

Професорсько-викладацький склад і випускники Львівського університету (Я. Богомоловський, Я. Заблоцький, Ф. Лопатинський, М. Слотвинський, І. Франко та ін.). Формування української науково-педагогічної школи (П. Лодій, І. Мартинович та ін.).

Започаткування Чернівецького університету (1875). Особливості організації навчального процесу. Тенденції розвитку університетської педагогічної освіти на Західноукраїнських землях.

Ключові поняття: університет, середньовічний університет, тривіум, квадривіум, мультиверситет, Львівський університет, Чернівецький університет.

ТЕМА 3.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ТЕРИТОРІЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ, СХІДНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ (1804–1865)

Соціально-економічні та суспільно-політичні передумови становлення системи освіти в Центральній і Східній Україні початку ХІХ ст. Освітня реформа 1802–1804 рр. Поняття навчального округу (Харківський, Київський, Одеський). Утворення Міністерства народної освіти (1802). Попередні правила народної освіти (1803). Перший Статут російських імператорських університетів (1804). Статут навчальних закладів, підвідомчих університетам (1804). Відкриття імператорських університетів в Україні (Харків, 1804; Київ, 1834; Одеса, 1865). Основні функції університетів, напрями діяльності, підрозділи, організація навчально-виховного процесу, структура управління, наукової діяльності. Соціальний склад студентів. Професорсько-викладацький корпус. Особливості й суперечності еволюції вітчизняних університетів.

Тенденція університетизації професійної освіти. Концепція педагогічного інституту в статутах російських імператорських університетів (1804, 1835). Започаткування професійної освіти в системі класичних університетів. Педагогічні інститути при університетах (Харківський, 1804; Київський, 1834). Тенденція багаторівневості вищої освіти. Організація і зміст підготовки вчителя. Формування основ професійно-педагогічної підготовки. Започаткування педагогічного екстернату (1840-і рр.)

Положення про педагогічні курси (1860). Статут російських імператорських університетів 1863 р. Особливості функціонування університетських педагогічних курсів (1860–1867). “Положення про приготування вчителів гімназій та прогімназій” (1866), “Матеріали з питань приготування вчителів для гімназій та прогімназій” (1866). Розподіл функцій підготовки вчителя між університетом (теоретична педагогічна підготовка) і університетською гімназією (педагогічна практика).

Ключові поняття: освітні реформи на території України XIX ст., Міністерство народної освіти, Харківський імператорський університет, Київський університет св. Володимира, Новоросійський імператорський університет, статuti 1804, 1835, 1863 та 1884 рр.

ТЕМА 4.

ПЕРШІ АВТОНОМНІ ВИЩІ ПЕДАГОГІЧНІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ В УКРАЇНІ (1875–1917)

Організаційно-педагогічні передумови автономізації вищих педагогічних навчальних закладів в Україні.

Етапи становлення Ніжинського історико-філологічного інституту кн. О. Безбородька (гімназія Вищих наук (1820), фізико-математичний лицей (1832), юридичний лицей (1840), історико-філологічний інститут (1875)). Зумовленість відкриття інституту гімназійною реформою (1864) та освітньою контрреформою (1871), спрямованість на підготовку вчителя класичних мов (грецька, латина), російської словесності, історії й географії. Провідні тенденції розвитку загальнопедагогічної підготовки вчителя. Особливості теоретичної загальнопедагогічної підготовки (лекційні курси: “Педагогіка” (теорія виховання), “Дидактика”, “Історія педагогіки”, “Гімназійна педагогіка з коротким нарисом педагогічних напрямів від епохи Відродження до Нового часу” тощо). Авторські навчальні програми (М. Я. Грот, М. О. Лавровський, О. Ф. Музиченко, П. В. Тихоміров, М. Є. Скворцов). Зміст педагогічної практики (пасивна й активна), особливості організації і проведення.

Розвиток вищої жіночої педагогічної освіти в Україні. Положення про Вищі жіночі курси в м. Києві (1878). Особливості функціонування приватного навчального закладу. Зміст діяльності історико-

філологічного і фізико-математичного факультетів. Теоретична професійно-педагогічна підготовка (навчальні курси: “Про виховання”, “Дидактика”, “Історія педагогіки”). Внесок професорсько-викладацького складу Київського університету св. Володимира в організацію навчально-виховного процесу курсів.

Положення про Вищі жіночі курси в м. Києві (1881). Надання педагогічного фаху – основна мета діяльності курсів. Політична реакція 1880-х рр. і тимчасове припинення діяльності курсів (1888).

Революційні події 1905–1907 рр. як початок нового етапу в діяльності вищих жіночих курсів. Обґрунтування можливості вступу жінок в університети на правах вільних слухачок. Започаткування вищих жіночих навчальних закладів у Одесі (1906), Харкові (1907).

Поновлення діяльності Київських Вищих жіночих курсів (1906). Відкриття нових факультетів (юридичний, медичний). Проект Статуту Вищих жіночих курсів у м. Києві (1908). Університетизація навчально-виховного процесу курсів. Розширення загальнопедагогічної підготовки (запровадження нових дисциплін: “Російська школа”, “Психологія творчості” та ін.).

Проект Статуту жіночого Університету св. Ольги (1810). Проголошення Київських Вищих жіночих курсів університетом. Наближення змісту і рівня викладання предметів до університетського (з 1811 р.). Поглиблення практичної педагогічної підготовки. Професорсько-викладацький склад (С. Ананьїн, В. Антонович, М. Ващенко-Захарченко, С. Гогоцький, О. Гіляров, В. Іконников, М. Лучицький, Г. Челпанов, О. Шклярєвський, Г. Якубаніс та ін.)

Київський Фребелівський педагогічний інститут (1907) – приватний вищий жіночий навчальний заклад. Положення про Фребелівський педагогічний інститут (1907). І. О. Сікорський – перший ректор Фребелівського педагогічного інституту. Роль Товариства трудової допомоги для інтелігентних жінок у становленні навчального закладу. Теоретична психолого-педагогічна підготовка (“Педагогіка”, “Вчення про християнську моральність”, “Психологія з викладом основ учення про душу дитини”, “Теорія Фребелівської системи і огляд дитячої літератури”, “Історія педагогіки”, “Теорія дошкільного виховання”, “Школознавство”, “Вступ до експериментальної дидактики”, “Душа дитини”, “Вчення про дітей, важких у виховному відношенні” та ін.). Особливості організації педагогічної практики (навчально-виховна і науково-педагогічна). Зміст навчання у “Школі нянь” (підготовка гувернанток).

Статут Фребелівського інституту (1908). Освітньо-виховний комплекс Фребелівського педагогічного інституту (дитячий садок, початкова школа, дитячий притулок, педагогічна амбулаторія). Професорсько-викладацький склад (С. А. Ананьїн, В. В. Зеньківський,

Т. Д. Лубенець, О. Ф. Музиченко, С. Ф. Русова, І. О. Сікорський та ін.). Авторські навчальні курси (“Теорія дошкільного та позашкільного виховання” (С. Ф. Русова), “Основи християнської педагогіки” (В. В. Зеньківський), “Педологія” (С. А. Ананьїн), “Психологія дитини” (І. О. Сікорський)).

Статут приватного Київського Фребелівського педагогічного інституту (1915). Педагогічні дисципліни (загальні педагогічні предмети, дошкільне виховання, методика викладання навчальних предметів, школознавство). Організація педагогічної практики в навчально-допоміжних установах освітньо-виховного комплексу Фребелівського педінституту. Короткотермінові педагогічні курси в структурі навчального закладу (дошкільне виховання, позашкільна освіта, загальноосвітні).

Статут Київського Фребелівського педагогічного інституту (1917). Зміст діяльності відділень (дошкільне, шкільне, позашкільне). Розширення структури освітньо-виховного комплексу (дитячі садки, народні школи, амбулаторії: педологічна і педагогічної патології, вище початкове училище). Приєднання Фребелівського педагогічного інституту до Київського інституту народної освіти (1920).

Ключові поняття: Ніжинський історико-філологічний інститут кн. О. Безбородька, Вищі жіночі курси в м. Києві, жіночий Університет св. Ольги, Київський Фребелівський педагогічний інститут, статут Фребелівського інституту (1908).

ТЕМА 5.

ОСОБЛИВОСТІ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ 1917–1990 РР.

Особливості формування освітньо-виховних систем періоду Центральної Ради Української Народної Республіки (березень 1917–квітень 1918 рр.). Універсали Центральної Ради про розвиток освітніх процесів в Україні. Становлення національної системи освіти. Функції Генерального секретаріату освіти (1917), Міністерства народної освіти (1918). Внесок М. Грушевського, В. Винниченка, І. Стешенка у реформування національної системи освіти. Процес українізації навчальних закладів. Всеукраїнські учительські з'їзди (1917). Організація Товариства шкільної освіти (1917). Програма розвитку національної школи і підготовки вчителя (1917). Утвердження ідеї “єдиної трудової школи”. Розвиток університетського сектору освіти (Київський український народний університет, Педагогічна академія). Педагогічні курси. Тенденції організації і еволюції змісту загальнопедагогічної підготовки вчителя.

Реформування учительських семінарій і учительських інститутів. Запровадження “трудового принципу” як основи навчально-виховного процесу освітніх закладів. Зміст теоретичних

загальнопедагогічних навчальних курсів. Педагогічні технології. Реконструкція методів навчання. Єдність теоретичної і практичної загальнопедагогічної підготовки вчителя, тенденції професіоналізації її змісту.

Освітня політика та освітньо-виховні системи часів Гетьманату (квітень – грудень 1918 р.). Суперечності соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку України. Національне виховання, українізація навчально-виховного процесу закладів освіти. Зміст роботи Міністерства народної освіти і мистецтва України. Міністр освіти М. П. Василенко. Відкриття Української Академії наук (1918), Національної бібліотеки (1918). Діяльність Тимчасового комітету із заснування бібліотеки при Українській академії наук. В. Вернадський – перший президент Української Академії наук. “Планетарна педагогіка” В. Вернадського.

Основні тенденції розвитку освітніх процесів. Реформування учительських семінарій і учительських інститутів. Проект утворення вищого педагогічного навчального закладу (злиття учительських інститутів і вищих педагогічних курсів).

Відкриття нових вищих навчальних закладів (1918) (Кам’янець-Подільський український державний університет, Українське державне відділення вищого педагогічного інституту Фребелівського товариства, два факультети університету та педагогічні курси в Катеринославі, історико-філологічний факультет у Полтаві та ін.). Семінарій з українознавства як засіб українізації майбутніх педагогів. Визнання університетів Київського св. Володимира, Харківського та Новоросійського державними університетами України.

Зміст теоретичної професійно-педагогічної підготовки вчителя (“Педагогіка”, “Педагогіка і дидактика”, “Історія педагогічних ідей”, “Теорія виховання” та ін.), особливості педагогічної практики (пасивна, психолого-педагогічні спостереження, активна (викладацька), виробнича). Професіоналізація змісту освіти. Причини падіння Гетьманату та незавершеності освітньої політики.

Формування опозиції урядові П. Скоропадського (Український національно-державний союз, Всеукраїнський земський союз). Утворення опозиційного уряду – Директорії (В. Винниченко, С. Петлюра). Відновлення Української Народної Республіки (грудень 1918–січень 1919 рр.). Продовження освітньої політики Центральної Ради. Міністерство освіти і віросповідань (І. І. Огієнко).

Теорія “Конкордизму” В. Винниченка. Впровадження концепції національного виховання й навчання та програми підготовки українського вчительства (Б. Д. Грінченко).

Діяльність Комісії у справах вищих шкіл та наукових інституцій (Д. І. Багалій, В. І. Вернадський, А. Ю. Кримський, М. С. Грушевський,

І. М. Ганіцький, Г. Г. Павлуцький, Д. П. Граве, Б. А. Кістяківський, О. Ф. Музиченко). Причини незавершеності освітніх проектів.

Соціально-економічні та суспільно-політичні зміни в країні. Реконструкція освітньо-виховних систем (1918–1921). Законодавче оформлення системи народної освіти (Декрети 1918–1919 рр.: “Про утворення Наркомосу, губернських, повітових відділів народної освіти”, “Про передачу всіх навчальних закладів у відання Наркомосу”, “Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви”, “Про скасування плати за навчання”). Постанови і розпорядження Наркомосу (“Про керівництво школою і організацію в ній роботи”, “Про заборону викладання в школах “Закону Божого” і взагалі релігійного виховання”, “Про навчання дітей у школах рідною мовою”). “Декларація про соціальне виховання дітей” (1920) як основний документ реформування діяльності школи. Ідея “єдиного дитячого будинку” та підготовки вчителя-вихователя (соціального виховника).

Утворення Ради комісарів вузів м. Києва (1919). Зміна змісту навчальних планів і програм (1920). Ліквідація (1920) Наркомосом класичних університетів (Київського, Катеринославського, Одеського, Таврійського, Харківського). Етапи реформування фізико-математичних та історико-філологічних факультетів університетів (вищі педагогічні курси, інститути фізико-математичних, гуманітарно-суспільних наук).

Становлення системи вищої педагогічної освіти (1921): Інститут народної освіти (ІНО) (факультети: соціального виховання, професійної, політичної освіти); Вищі трирічні педагогічні курси (з 1925 р. – педагогічні технікуми). Теоретична педагогічна підготовка в ІНО (навчальний цикл “Предмети педагогічного характеру і трудові процеси”). Офіційний навчальний план факультету соціального виховання ІНО (1921).

Формування науково-дослідних установ (науково-дослідна кафедра педагогіки при Всеукраїнській академії наук, 1921).

Політика коренізації (українізації) в розвитку освітніх процесів (О. Шумський, М. Хвильовий).

Вищі навчальні заклади як установи-комплекси. Положення про навчально-допоміжні установи при вищих навчальних закладах (1927). Постанова “Про обов’язкову службу студентів-стипендіатів вищих шкіл” (1927).

Становлення системи заочного навчання (відкриття першого заочного відділення при Дніпропетровському ІНО, 1927). Всеукраїнський заочний інститут (ВЗІНО), 1928. Постанова завдання підвищення кваліфікації працівників освіти. Інструкція про організацію іспитів учителів, які здобувають освіту екстерном (1928).

Постанова “Про підготовку викладачів у педвузах і педтехнікумах та перепідготовку вчителів” (1929).

Реорганізація системи вищої педагогічної освіти (“Про реорганізацію вищих навчальних закладів, технікумів і робітничих факультетів” (1930), “Про реорганізацію мережі й системи педагогічної освіти в Україні” (1930). Утворення інститутів соціального виховання, професійної освіти та фізико-хіміко-математичних інститутів.

Утвердження єдиної системи вищої освіти Радянського Союзу (1933). Припинення українізації. Роль М. Скрипника у відстоюванні ідеї українізації навчальних закладів. Репресивні заходи в Україні (1929–1937) (“Буржуазно-націоналістична антирадянська організація колишніх боротьбистів”, “Контрреволюційна боротьбистська організація”, “Українська військова організація”). Репресії проти науково-педагогічних напрямів. Педологія як наука (М. Басов, П. Блонський, Л. Виготський, А. Залкінд, В. Протопопов, О. Залужний). Педологія як навчальна дисципліна (С. Ананьїн). Постанова “Про педологічні перекручення в системі Наркомосів” (1936).

Відновлення діяльності державних (класичних) університетів у Києві, Дніпропетровську, Одесі, Харкові (1933). Реорганізація системи педагогічної освіти (1934).

Зміст навчального процесу в університетах і педагогічних інститутах. Запровадження типових навчальних планів (1933) та затвердження єдиних навчальних планів університетів (1938).

Вища та вища педагогічна освіта в період Великої вітчизняної війни (1941–1945). Евакуація вищих навчальних закладів (1941–1943). Діяльність Об’єднаного Українського державного університету, Одеського, Дніпропетровського, Чернівецького університетів. Особливості організації навчального процесу. Скорочення терміну навчання до 3-х років за навчальними планами 1941/1942 н. р. та процеси відновлення 5-річного терміну навчання. Зміст діяльності Науково-методичного об’єднання при Об’єднаному Українському державному університеті. Реєвакуація вищих навчальних закладів (з 1943 р.). Поновлення діяльності університетів на території України (1944/1945 н. р.). Відкриття нових підрозділів, факультетів.

Підготовка шкільних психологів. Спрямування на підготовку спеціалістів широкого профілю (1955–1956 рр.).

Реорганізація системи педагогічної освіти. Закриття з середини 1950-х років учительських інститутів, зосередження підготовки вчителя в педагогічних інститутах. Розширення мережі державних університетів шляхом реформування педагогічних інститутів (Донецького, Кримського та ін.). Основні тенденції розвитку університетської освіти 60-70-х рр. ХХ ст. (поглиблення наукової, підвищення рівня професійно-педагогічної підготовки). Особливості

денної і заочної форм навчання. Навчально-методичні комплекси. Єдність фундаментальної, спеціальної і психолого-педагогічної підготовки. Кваліфікаційна характеристика, модель особистості спеціаліста. Комплексні навчальні плани. Суспільно-політична практика. Факультети суспільних професій. Розробка єдиних вимог до наукової організації, планування і періодичного контролю самостійної роботи студентів. Внутрішньосеместрові атестації.

Розвиток кафедр педагогіки університетів. Тематика науково-педагогічних досліджень. Провідні тенденції розвитку університетського сектору освіти.

Реорганізація освітньо-виховних систем у 80-ті роки ХХ ст. Реформування педагогічних інститутів (Івано-Франківського, Луцького, Сумського, Черкаського) в університети. Розвиток регіональної стратегії розташування університетських центрів підготовки спеціалістів. Удосконалення методики формування контингенту студентів (система пошуку обдарованих школярів, підготовчі відділення, цільовий прийом за направленнями органів освіти, підготовка за угодами).

Порушення державної монополії в галузі вищої освіти (початок 90-х рр. ХХ ст.). Університети різних форм власності (комерційні, приватні, міжнародні тощо). Співвідношення платної і безплатної форм навчання.

Реалізація ідеї неперервної освіти. Втілення в навчальних планах диференційованого підходу до підготовки спеціалістів. Особливості змісту навчання (особистісна орієнтація, акцентуація на дисциплінах культурологічного циклу – врахування досвіду світової культури та українських національних традицій). Дослідницька діяльність університетів. Проблеми працевлаштування (розподілу) випускників.

Ключові поняття: інститути народної освіти, вища педагогічна освіта, класичний університет, кафедра педагогіки, неперервна освіта, платна освіта.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

АВТОНОМІЯ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ТЕМА 1.

АВТОНОМІЗАЦІЯ ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ ЦЕНТРАЛЬНОЇ, СХІДНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ (1804–1917)

Антологія ідеї університету (В. Гумбольдт, Д. Ньюмен, Х. Ортега-І-Гассет, К. Ясперс, Г.-Г. Гадамер, Ю. Габермас, В. Лепеніс, Ж. Дерріда, М. Квек та ін.).

Утворення Харківського імператорського університету (1804). Перший статут російських імператорських університетів (1804). Права університетів відповідно до статуту, автономія певних аспектів діяльності. Заснування Київського університету Св. Володимира (1834). Другий статут російських імператорських університетів (1835).

Обговорення статуту 1863 р. Участь науковців, зауваження до ключових моментів. Третій статут російських імператорських університетів (1863). Демократичність статуту 1863 р., надання університетам певної автономії відповідно до статуту.

Реакційний статут 1884 р. Обмеження прав університетів. Реакційна політика стосовно вищої освіти наприкінці XIX ст. “Відлига” в освітній політиці на початку XX століття.

Ключові поняття: ідея університету, статут 1804 р., проект статуту 1863 р., реакційний статут 1884 р., освітні реформи кінця XIX – початку XX ст.

ТЕМА 2.

СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ. АВТОНОМІЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО ВИЩУ ОСВІТУ”

Система вищої освіти в Україні (90-і роки XX ст.). Основи ступеневої системи освіти. Державна національна програма “Освіта”: Україна XXI століття (1993). Головні поняття ступеневої освіти. Освітні ступені (початкова загальна середня освіта, основна загальна середня освіта, повна загальна середня освіта, базова вища освіта, вища освіта). Фахові ступені (кваліфікації) (робітник, молодший спеціаліст, спеціаліст). Наукові ступені (магістр наук, кандидат наук (доктор філософії), доктор наук).

Акредитація навчальних закладів (державних, недержавних). Положення, програма та умови акредитації. Експертні групи за напрямками підготовки фахівців. Рівні акредитації. Вищі навчальні заклади (ВНЗ) I–IV рівнів акредитації. ВНЗ I рівня акредитації (молодший спеціаліст), ВНЗ II рівня акредитації (бакалавр), ВНЗ III рівня акредитації (спеціаліст), ВНЗ IV рівня акредитації (магістр, кандидат наук, доктор наук).

Закон України “Про вищу освіту” (2014). Поняття автономії закладу вищої освіти. Закон України “Про освіту” (2017).

Специфіка освітніх (дошкільне виховання, загальна середня освіта), освітньо-професійних (професійна освіта, вища освіта, післядипломна підготовка, підвищення кваліфікації, перекваліфікація) та освітньо-наукових програм (аспірантура, докторантура). Ступені освітньо-професійних та освітньо-наукових програм. Реалізація концепції безперервної освіти.

Ключові поняття: нормативна база, закон, акредитація, ліцензування, рівні акредитації, автономія закладу вищої освіти, ступені освітніх програм, безперервна освіта.

ТЕМА 3.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ В 90-Х РОКАХ ХХ СТ. – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ. ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Болонський процес і модернізація системи вищої освіти в Україні. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ ст. (2001). Закон України “Про вищу освіту” (2014).

Інтернаціоналізація вищої освіти. Ідея Європейського освітнього простору. Основні етапи Болонського процесу. Лісабонська (1997), Болонська декларації (1999). Становлення Європейської зони вищої освіти, необхідність активізації європейської системи вищої освіти у світовому масштабі. Утворення єдиного європейського освітнього і наукового простору (до 2010 р). Єдині умови визнання дипломів про освіту, працевлаштування й мобільність громадян. Прийняття загальної системи порівнюваних ступенів. Утвердження Додатку до диплому. Запровадження двох циклів навчання – бакалаврат і магістратура (3+2). Накопичувальні системи кредитів у відповідності з європейською системою трансферу і накопичення кредитів (ECTS). Розроблення порівнюваних критеріїв і методів їх оцінки.

Празьке комюніке (2001). Освіта упродовж життя. Мотивоване залучення студентів до навчання. Сприяння підвищенню привабливості й конкурентоспроможності Європейського простору вищої освіти для інших регіонів світу.

Берлінський саміт (2003). Розповсюдження загальноєвропейських вимог і стандартів на докторські ступені. Єдиний докторський ступінь – “доктор філософії” у відповідних сферах знання (природничі, соціогуманітарні, економічні науки тощо). Спрямування на розроблення додаткових модулів, курсів і навчальних планів з європейським змістом. Взаємозумовленість європейського простору вищої освіти і європейського простору дослідницької діяльності.

Бергенські домовленості (2005). Вступ України до Європейського регіону вищої освіти. Лондонське комюніке (2007), Лувен і Новий Лувен (2009).

Зміст Болонських реформ. Основні завдання та принципи створення зони Європейської вищої освіти (запровадження двоциклового навчання, кредитної системи, формування системи контролю якості освіти, розширення мобільності студентів і викладачів, забезпечення працевлаштування випускників та привабливості європейської системи освіти). Класифікація ступенів та

кваліфікацій. Співвідношення академічної і професійної освіти. Функції і зміст кредитно-модульної системи організації навчального процесу (сприяння мобільності студентів та викладачів, спрощення переходів з одного університету до іншого; визначення обсягів проведеної студентом роботи з урахуванням усіх видів навчальної та наукової діяльності). Поняття навчального модуля. Модульний зміст навчальної дисципліни. Європейська система трансферу кредитів (інформаційний пакет, навчальний контракт, перелік оцінок дисциплін). Основні напрями реформування змісту вищої освіти в Україні в контексті Болонських реформ.

Значення Великої хартії університетів (1988) у становленні єдиного Європейського регіону вищої освіти. Велика хартія університетів – складова Болонського процесу. Співдружність провідних університетів Європи. Роль Болонського університету у створенні Великої хартії університетів. Сорбонська декларація (1998) про центральну роль університетів у розвитку європейських культурних цінностей. Функції Спостерігальної ради Великої хартії університетів (2001). Українські університети у європейському університетському співтоваристві (Харківський ім. В. Н. Каразіна, Дніпропетровський, Одеський ім. І. І. Мечникова національні університети, Національний Технічний університет України “Київський політехнічний інститут”).

Актуалізація принципу автономії в управлінні вищим навчальним закладом у контексті Болонських реформ. Історико-компаративний аналіз поняття автономії закладу вищої освіти. Ретроспективний логіко-системний аналіз розвитку принципу автономії у вітчизняній університетській освітній традиції. Тенденція зумовленості ролі університету в суспільно-політичному житті та системі освіти рівнем його автономії.

Актуальне тлумачення автономії університету як компромісу між державним управлінням і самоврядуванням. Трактування розвитку принципу автономії та самоврядування в управлінні закладом вищої освіти в Законі України “Про вищу освіту” (2014). Тенденція інтернаціоналізації вищої освіти. Транснаціональна освіта. Диверсифікація мети і профілів магістратури.

Ключові поняття: Болонський процес, інтернаціоналізація освіти, основні документи Болонського процесу, трактування поняття “автономія закладу вищої освіти”.

8. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	Денна форма			Заочна форма			
	Лекції	Семінарські заняття	Самост. робота	Теми узагальнених лекцій	Лекції	Семінарські заняття	Самост. робота
Змістовий модуль 1 <i>ІСТОРИЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ОСВІТНЬО-ВИХОВНИХ СИСТЕМ ВИЩОЇ ШКОЛИ</i>							
Тема 1. Острозька (1576–1636) і Києво-Могилянська (1615–1817) академії – перші вітчизняні освітньо-виховні системи		2	12				14
Тема 2. Загальносвітовий контекст ідеї університету як освітньо-виховної системи. Становлення перших класичних університетів у Західній Україні (1661, 1875)		2	12				14
Тема 3. Формування системи вищої освіти на території Центральної, Східної та Південної України (1804–1865)	4	2	10	Тема: Формування системи вищої освіти на території України (XVI–початок XX ст.)	2	2	14
Тема 4. Перші автономні вищі педагогічні навчальні заклади в Україні (1875–1917)	4	2	10				14
Тема 5. Особливості реструктуризації та розвитку вищої освіти в Україні 1917–1990 рр.	4	2	8				14
Разом за змістовим модулем 1 – 74	12	10	52		2	2	70

Змістовий модуль 2 <i>АВТОНОМІЯ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>							
Тема 1. Автономізація деяких аспектів діяльності університетів Центральної, Східної та Південної України (1804–1917)	2	2	10				13
Тема 2. Система вищої освіти в Україні. Автономія закладів вищої освіти в контексті Закону України “Про вищу освіту”	2	4	10	Тема: Автономія й академічні свободи у Законі України “Про вищу освіту”	2	2	12
Тема 3. Європейський вектор розвитку вищої школи України в 90-х роках ХХ – на початку ХХІ ст. Інтернаціоналізація вищої освіти	4	4	8	Тема: Європейська спрямованість розвитку вітчизняної системи вищої освіти	2	2	13
Разом за змістовим модулем 2 – 46	8	10	28		4	4	38
Загальна кількість годин	120						

Теми семінарських занять

№ з/п	Тема	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Історія розвитку вітчизняних освітньо-виховних систем вищої школи			
1.	Острозька (1576–1636) і Києво-Могилянська (1615–1817) академії – перші вітчизняні освітньо-виховні системи	2	
2.	Загальносвітовий контекст ідеї університету як освітньо-виховної	2	

	системи. Становлення перших класичних університетів у Західній Україні (1661, 1875)		
3.	Формування системи вищої освіти на території Центральної, Східної та Південної України (1804–1865)	2	2
4.	Перші автономні вищі педагогічні навчальні заклади в Україні (1875–1917)	2	
5.	Особливості реструктуризації та розвитку вищої освіти в Україні 1917–1990 рр.	2	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.			
Автономія закладу вищої освіти як механізм забезпечення якості вищої освіти			
6.	Автономізація деяких аспектів діяльності університетів Центральної, Східної та Південної України (1804–1917)	2	
7.	Система вищої освіти в Україні. Автономія закладів вищої освіти в контексті Закону України “Про вищу освіту”	4	2
8.	Європейський вектор розвитку вищої школи України в 90-х роках ХХ – на початку ХХІ ст. Інтернаціоналізація вищої освіти	4	2
Разом		20	6

Теми практичних занять

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	<i>Не передбачено навчальним планом</i>	

Теми лабораторних занять

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	<i>Не передбачено навчальним планом</i>	

Самостійна робота

№ з/п	Тема	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.			
Історія розвитку вітчизняних освітньо-виховних систем вищої школи			
1.	Острозька (1576–1636) і Києво-Могилянська (1615–1817) академії – перші вітчизняні освітньо-виховні системи	12	14
2.	Загальносвітовий контекст ідеї університету як освітньо-виховної системи. Становлення перших класичних університетів у Західній Україні (1661, 1875)	12	14
3.	Формування системи вищої освіти на території Центральної, Східної та Південної України (1804–1865)	10	14
4.	Перші автономні вищі педагогічні навчальні заклади в Україні (1875–1917)	10	14
5.	Особливості реструктуризації та розвитку вищої освіти в Україні 1917–1990 рр.	8	14
Разом за змістовим модулем 1		52	70
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.			
Автономія закладу вищої освіти як механізм забезпечення якості вищої освіти			
6.	Автономізація деяких аспектів діяльності університетів Центральної, Східної та Південної України (1804–1917)	10	13
7.	Система вищої освіти в Україні. Автономія закладів вищої освіти в контексті Закону України “Про вищу освіту”	10	12
8.	Європейський вектор розвитку вищої школи України в 90-х роках ХХ – на початку ХХІ ст. Інтернаціоналізація вищої освіти	8	13
Разом за змістовим модулем 2		28	38
Усього годин		80	108

Тематика індивідуальних навчально-дослідних завдань
(не передбачено в структурі самостійної роботи)

9. Форми поточного та підсумкового контролю

– *форми поточного контролю:* відповідь на питання семінарського заняття, участь у навчальному діалозі, виступ щодо змісту законспектованих першоджерел і рекомендованої літератури, моделювання і розв'язання проблемної педагогічної ситуації, усний / письмовий термінологічний диктант, виконання контрольних тестових завдань, виконання модульної письмової роботи, аналіз рівня автономії закладів вищої освіти за наданою викладачем літературою;

– *форма підсумкового контролю:* залік.

10. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточний, модульний контроль та самостійна робота										Сума
Змістовий модуль № 1 60 балів						Змістовий модуль № 2 40 балів				100
T1	T2	T3	T4	T5	МКР1	T1	T2	T3	МКР2	
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	

11. Шкала оцінювання успішності студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності за 100-бальною шкалою	Форма семестрового контролю <i>залік</i>
	Значення оцінки
90 – 100	зараховано
75-89	
60-74	
35-59	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Навчально-методичний комплекс дисципліни, мультимедійне обладнання, презентації до лекцій, навчально-методичні посібники.

13. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Автономія та врядування у вищій освіті : монографія / Авт.: О. П. Воробйова, Т. О. Горецька, Н. М. Дем'яненко, С. А. Калашнікова, О. М. Коваленко, В. І. Луговий, О. В. Сич, О. М. Слюсаренко, Ж. В. Таланова, В. П. Ткаченко. – К. : Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – 192 с.
2. Вплив університетської автономії на удосконалення якості освіти: нагальні завдання та ризики: матеріали семінару, 28–29 листопада 2006 р., м. Харків / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Міжнародний фонд “Відродження”. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. – 160 с.
3. Добреньков В. И. Общество и образование / В. И. Добреньков, В. Я. Нечаев. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 381 с.
4. Ідея університету: Антологія / Упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька. – Львів : Літопис, 2002. – 304 с.
5. Князев Е. А. Автономия и авторитарность: исторический обзор реформ отечественного высшего образования / Е. А. Князев. – М. : Изд-во НИИВО, 1991. – 56 с.
6. Пелікан Я. Ідея Університету. Переосмислення / Я. Пелікан. – Пер. з англ. – К. : Дух і літера, 2009. – 360 с.
7. Поляков М. В. Класичний університет: еволюція, сучасний стан, перспективи / М. В. Поляков, В. С. Савчук. – К. : Генеза, 2004. – 416 с.
8. Пунько Б. Автономія Університетів України : наукова доповідь суспільству / Б. Пунько. – Львів : СПОЛОМ, 2013. – 24 с.
9. Пунько Б. М. Університетські інституційні перетворення: наукова доповідь суспільству / Б. М. Пунько. – Львів : СПОЛОМ, 2013. – 41 с.
10. Ридингс Б. Університет в руїнах / Б. Ридингс. – М. : Издательский дом Государственного университета – Высшей школы экономики, 2010. – 304 с.
11. Садовничий В. А. Университетское образование: приглашение к размышлению / В. А. Садовничий, В. В. Белокуров, В. Г. Сушко, Е. В. Шикин. – М. : Издательство Московского университета, 1995. – 352 с.
12. Сірополко С. Історія освіти в Україні / С. Сірополко. – Підготував Ю. Вільчинський. – 2-ге вид. – Львів : Афіша, 2001. – 664 с.
13. Слюсаренко О. М. Розвиток найвищого університетського потенціалу в умовах глобалізації : монографія / О. М. Слюсаренко. – К. : Пріоритети, 2015. – 383 с.

14. Університетська автономія: зб статей / Упорядники С. Квіт, Г. Касьянов, Т. Ярошенко, К. Сігов, Л. Фінберг. – Київ : Дух і Літера, 2008. – 368 с.

15. Університетська автономія: її друзі та вороги : пер. з пол., англ. – К. : Таксон, 2008. – 180 с.

Додаткові

16. Аврус А. И. История российских университетов. Очерки / А. И. Аврус. – М. : Моск. обществ. науч. фонд, 2001. – 85 с.

17. Автономія університетів України: аналіз і план дій / Відділ з питань управління, фінансування та розробки державної політики. Асоціація Європейських Університетів. 2012–2015. – Брюссель, Бельгія, 2011. – 38 с.

18. Академічні свободи, університетська автономія та освіта для сталого розвитку. Мовою документів / [Л. П. Клименко та ін.; НАН України]. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2009. – 285 с.

19. Бакіров В. С. Університет і суспільство : монографія / В. С. Бакіров. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. – 272 с.

20. Безрогов В. Г. От глиняной таблички – к университету: образовательные системы Востока и Запада в эпоху Древности и Средневековья: учебное пособие / В. Г. Безрогов и др., под. ред. Т. Н. Матулис. – М. : Издательство РУДН, 1998. – 531 с.

21. Ващенко Г. Г. Проект системи освіти в самостійній Україні / Г. Г. Ващенко. – Мюнхен : Накладом Центр. ком. спілки укр. молоді, 1957. – 48 с.

22. Вернидуб Р. М. Організація управління навчальним процесом у вищому навчальному закладі: навч. посіб. / Р. М. Вернидуб. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – 110 с.

23. Ворожейкина О. Л. Зарубежные системы образования: (США, Япония, Великобритания, ФРГ, Франция) / О. Л. Ворожейкина, Н. И. Давыдов, Е. Б. Покладок и др ; под науч. ред. Ю. Г. Круглова. – М. : МГОПУ, 1996. – 168 с.

24. Высшее образование в России: Очерк истории до 1917 года / Под редакцией В. Г. Кинелёва. – М. : НИИ ВО, 1995. – 352 с.

25. Герасіна Л. М. Сучасна вища школа в умовах реформації освіти / Л. М. Герасіна. – Харків, 1993. – 152 с.

26. Головка В. О. Діалектика вищої освіти: трансформація від декларації до реалізації : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. О. Головка, С. О. Гримблат, Д. І. Барановський та ін. – Х. : Еспада, 2009. – 301 с.

27. Головка М. П. Університетська освіта : навч. посіб. / М. П. Головка та ін. – Харків : ХДУХТ, 2013. – 146 с.

28. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.

29. Донин А. Н. Университетские реформы в России: общественная мысль и практика: вторая половина XIX века / А. Н. Донин; под ред. В. А. Динеса. – Саратов : Сарат. гос. соц.-экон. ун-т, 2003. – 256 с.

30. Дубасенюк О. А. Модернізація освіти України у контексті євроінтеграційних процесів: історико-педагогічний аспект : монографія / О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук, О. А. Чемерис, Н. В. Якса, Т. П. Москвіна; Житомирський державний університет імені І. Франка. – Житомир, 2008. – 300 с.

31. Дудка Н. И. Высшая школа Украины: стратегия управления и проблемы реформирования / Н. И. Дудка. – Харьков : Основа, 2002. – 272 с.

32. Иванов А. Е. Высшая школа в России в конце XIX – начале XX века / А. Е. Иванов. – М. : Институт истории СССР АН СССР, 1991. – 392 с.

33. Ідея університету: сучасний дискурс: монографія / Л. В. Губерський, В. Г. Кремень, С. В. Курбатов, В. П. Андрущенко, В. А. Бугров; ред.: Л. В. Губерський, А. С. Філіпенко. – Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2014. – 367 с.

34. Історія Київського університету : монографія / [І. В. Верба та ін. ; редкол. : Л. В. Губерський та ін.] ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ : ВПЦ “Київський університет”, 2014. – 895 с.

35. Квієк М. Університет і держава: вивчення глобальних трансформацій / М. Квієк; пер. з англ. Тараса Цимбала. – К. : Таксон, 2009. – 380 с.

36. Ладыжец Н. С. Университетское образование: идеалы, цели, ценностные ориентации / Н. С. Ладыжец. – Ижевск : НУДГУ, 1992. – 234 с.

37. Ляхович Е. С., Рёвушкин А. С. Университеты в истории и культуре дореволюционной России : монография / Е. С. Ляхович, А. С. Рёвушкин. – Томск : Томский университет, 1998. – 580 с.

38. Мешко Н. П. Університет у національній інноваційній системі: монографія / Н. П. Мешко, М. В. Поляков, Є. М. Суліма. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара, 2012. – 432 с.

39. Михайлева Е. Г. Университет в условиях современности: сила традиций перед вызовами будущего: монография / Е. Г. Михайлева, Е. В. Бирченко, Т. В. Зверко, В. Н. Корниенко, О. И. Назарко; ред.: Е. Г. Михайлева; Нар. укр. акад. – Харьков : Щедра садиба плюс, 2014. – 284 с.

40. Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576–1636) / І. З. Мицько. – К. : Наукова думка, 1990. – 190 с.

41. Ньюмен Дж. Г. Идея университета / Дж. Г. Ньюмен. – Минск : БГУ, 2006. – 208 с.

42. Ортега-и-Гассет Х. Миссия университета / Х. Ортега-и-Гассет. – Минск : БГУ, 2005. – 104 с.

43. Острозька академія XVI – XVII століття. Енциклопедія / Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2011. – 512 с.

44. Павко А. І. Трансформаційні процеси в системі університетської освіти України (XIX – початок XX ст.) : монографія / А. І. Павко, Л. Ф. Курило. – К. : Відкрита педагогічна школа, 2009. – 276 с.

45. Попова Т. Н. Историография в лицах, проблемах, дисциплинах: Из истории Новороссийского университета / Т. Н. Попова. – Одесса : Астропринт, 2007. – 536 с.

46. Рождественский С. В. Исторический обзор деятельности Министерства народного просвещения: 1802–1902 / С. В. Рождественский. – Санкт-Петербург : Издание Министерства народного просвещения, 1902. – 786 с.

47. Степко М. Ф. Болонський процес і навчання впродовж життя / М. Ф. Степко, Б. В. Клименко, Л. Л. Товажнянський. – Харків, 2004. – 111 с.

48. Україна в 2008 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку : монографія / за заг. ред. Ю. Г. Рубана. – К. : НІСД, 2008. – 744 с.

49. Университет в Российской империи XVIII – первой половины XIX века : [коллектив. моногр.] / Герман. ист. ин-т в Москве ; под общ. ред. А. Ю. Андреева и С. И. Посохова. – М. : РОССПЭН, 2012. – 671 с.

50. Университетская идея в Российской империи XVIII – начала XX веков : Антология : учеб. пособие для вузов / сост. А. Ю. Андреев, С. И. Посохов. – М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2011. – 527 с.

51. Университетская реформа 1863 года в России / Составитель и автор вступительных статей В. А. Томсинов. – М. : Зерцало, 2012. – 480 с.

52. Управление в высшей школе: опыт, тенденции и перспективы развития. Аналитический доклад / Руководитель авторского коллектива В. М. Филиппов. – М. : Логос, 2005. – 540 с.

53. Щетинина Г. И. Идейная жизнь русской интеллигенции: конец XIX – начало XX в. / Г. И. Щетинина. – М. : Наука, 1995. – 236 с.

54. Щетинина Г. И. Университеты в России и устав 1884 г. / Г. И. Щетинина. – М. : Наука, 1976. – 231 с.

55. Эймонтова Р. Г. Русские университеты на грани двух эпох. От России крепостной к России капиталистической / Р. Г. Эймонтова. – М. : Наука. – 1985. – 350 с.

56. Эймонтова Р. Г. Русские университеты на путях реформы: шестидесятые годы XIX века / Р. Г. Эймонтова. – М. : Наука. – 1993. – 270 с.

57. Яблонський В. А. Вища освіта України на рубежі тисячоліть: Проблеми глобалізації та інтернаціоналізації / В. А. Яблонський. – К., 1998. – 228 с.

58. Ясперс К. Идея университета / К. Ясперс. – Минск : БГУ, 2006. – 159 с.

Електронні

59. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/237257/>.

60. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dnrb.gov.ua/>.

61. Електронний каталог бібліотеки ПНПУ імені В. Г. Короленка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://elcat.pnpu.edu.ua:82/>.

62. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/>.

63. Освітні інформаційні ресурси в мережі Інтернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : n-divulina.narod.ru/osv_res_v-internet.doc.

64. Освітні ресурси Інтернету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://sites.google.com/site/osvitnires/>.

65. Педагогіка: бібліотека українських підручників [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://pidruchniki.com/pedagogika/>.

66. Педагогічна преса [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pedpresa.com.ua>.

67. Підручники з педагогіки (On-line бібліотека освітньої та наукової літератури) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://eduknigi.com/ped.php>.

68. Портал сучасних педагогічних ресурсів [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.intellect-invest.org.ua/>.

69. Українська педагогіка [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://ukped.com/>.

70. Український інститут науково-технічної і економічної інформації [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uintei.kiev.ua/main.php>.

ІІІ. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПІДГОТОВКИ ПИТАНЬ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Підготовка магістранта до семінарського заняття полягає в ознайомленні з робочою програмою дисципліни, планами семінарських занять, отриманні консультації у викладача. Під час підготовки до заняття магістрант (на відміну від студента) опрацьовує не тільки конспект лекцій, основну та допоміжну літературу з теми, але й порівнює та робить аналіз усієї друкованої продукції з даної теми за останні 3–5 років. Адже виступ на занятті повинен являти собою міні-доповідь, яка вміщує аналіз підручників, монографій та статей з даного питання, а також обґрунтування власної думки із даної наукової проблеми. Це дозволить присутнім отримати якісну інформацію з теми, щоб не повертатися до неї. А також буде спонукати до наукової дискусії на занятті, що є дуже цінним та необхідним на семінарських заняттях магістрантів.

Бажаним є акцентування уваги присутніх на роках видання того чи іншого джерела, на грамотному його представленні, змістовному коментарі.

Високий рівень підготовки передбачає провокування присутніх до задавання запитань доповідачеві, спонукання до дискусії та вміння її вести. Можливими при цьому є риторичні запитання доповідача. Обов'язковим є посилання на точні та правильні джерела, цитування із зазначенням авторів та видавничих даних.

Сформовані дослідницькі вміння передбачають здатність до самостійних висновків та доведення їх правильності.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ОСВІТНЬО-ВИХОВНИХ СИСТЕМ ВИЩОЇ ШКОЛИ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1 (2 год.)

ТЕМА: Острозька (1576–1636) і Києво-Могилянська (1615–1817) академії – перші вітчизняні освітньо-виховні системи

МЕТА: виявити основні передумови створення братських шкіл та перших закладів вищої освіти на території України, з'ясувати значення Острозької та Києво-Могилянської академії в розвитку вищої освіти на українських землях.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Головні передумови створення братських шкіл та перших закладів вищої освіти на території України.
2. Значення Острозької академії (1576–1636) у становленні вищої школи в Україні.
3. Історичне значення Києво-Могилянської академії (1615–1817) як освітньо-виховної системи.
4. Видатні випускники Острозької та Києво-Могилянської академії.

СЛОВНИКИ ТА ЕНЦИКЛОПЕДІЇ:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Енциклопедія педагогічної науки України / автор-упоряд. В. В. Болгов. – К. : Українська конфедерація журналістів, 2010. – 384 с.
3. Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б. М. Бим-Бад. – М. : Большая российская энциклопедия, 2002. – 528 с.
4. Словарь-справочник по педагогике / Авт.-сост. В. А. Мижериков. – М. : ТЦ Сфера, 2004. – 448 с.

ПІДРУЧНИКИ ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПОСІБНИКИ:

1. Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576–1636) / І. З. Мицько. – К. : Наукова думка, 1990. – 190 с.
2. Острозька академія XVI – XVII століття. Енциклопедія / Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2011. – 512 с.

3. Сірополко С. Історія освіти в Україні / С. Сірополко. – Підготував Ю. Вільчинський. – 2-ге вид. – Львів : Афіша, 2001. – 664 с.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Проблеми / А. М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 320 с.

2. Бурлака Я. І. Історія педагогіки України: витоки, пошуки, проблеми / Я. І. Бурлака, Ю. Д. Руденко // Рідна школа. – 1992. – № 1. – С. 34.

3. Грушевський М. Ілюстрована історія України / М. Грушевський, упоряд. Й. Брояк. – Донецьк : ТОВ ПКФ “БАО”, 2003. – 736 с.

4. Джуринский А. Н. История педагогики : учеб. пособие для студ. педвузов / А. Н. Джуринский. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 432 с.

5. Дроб'язко П. І. Українська національна школа: витоки і сучасність : посібник / П. І. Дроб'язко. – К. : Академія, 1997. – 181 с.

6. Історія України : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Ю. Зайцев та ін.; відп. ред. Ю. Сливка. – Львів : Світ, 2002. – 520 с.

7. Кравець В. П. Історія української школи і педагогіки : курс лекцій / В. П. Кравець. – Тернопіль: Вид-во “Тернопіль”, 1994. – 358 с.

8. Маловідомі першоджерела української педагогіки: (Друга половина ХІХ – ХХ ст.) : хрестоматія / упоряд. Л. Березівська; наук. ред. О. В. Сухомлинська. – К. : Науковий світ, 2003. – 418 с.

9. Медвідь Л. А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні / Л. А. Медвідь. – К. : Вікар, 2003. – 335 с.

10. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги : підручник для вузів / за заг. ред. А. М. Бойко. – К. : Професіонал, 2004. – 575 с.

11. Субтельний О. Україна: Історія : навч. посіб. / О. Субтельний. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Либідь, 1993. – 720 с.

12. Хижняк З. І. Історія Києво-Могилянської академії / З. І. Хижняк, В. К. Манівський. – К. : Вид. дім “КМ Академія”, 2003. – 184 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2 (2 год.)

ТЕМА: ЗАГАЛЬНОСВІТОВИЙ КОНТЕКСТ ІДЕЇ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ОСВІТНЬО-ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ. СТАНОВЛЕННЯ ПЕРШИХ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ У ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ (1661, 1875)

МЕТА: розглянути основні моделі середньовічних університетів, познайомитися з поняттям “мультиверситет”, виявити основні передумови й чинники виникнення Львівського та Чернівецького університетів.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Моделі й історичні трансформації університету як освітньо-виховної системи. Періодизація загальносвітового розвитку університетської освіти.

2. Основні моделі середньовічного університету.

3. Поняття університетського комплексу (мультиверситет). Інтеграція (міждисциплінарні дослідження, наука й промисловість). Єдність фундаментальної університетської і професійної освіти.

4. Суспільно-політичні передумови становлення університетської освіти на західноукраїнських землях. Львівський університет (1661).

5. Започаткування Чернівецького університету (1875).

СЛОВНИКИ ТА ЕНЦИКЛОПЕДІЇ:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник – К. : Либідь, 1997. – 376 с.

2. Енциклопедія педагогічної науки України / автор-упоряд. В. В. Болгов. – К. : Українська конфедерація журналістів, 2010. – 384 с.

3. Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б. М. Бим-Бад. – М. : Большая российская энциклопедия, 2002. – 528 с.

4. Словарь-справочник по педагогике / Авт.-сост. В. А. Мижериков. – М. : ТЦ Сфера, 2004. – 448 с.

ПІДРУЧНИКИ ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПОСІБНИКИ:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Проблеми / А. М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 320 с.

2. Дем'яненко Н. М. Загальнопедагогічна підготовка вчителя в Україні (XIX – перша третина XX ст.) : монографія / Н. М. Дем'яненко. – К. : ІЗМН, 1998. – 328 с.

3. Дем'яненко Н. М. Ретроспектива педагогічної освіти в Україні (XIX – початок XX ст.) : монографія / Н. М. Дем'яненко, І. П. Важинський. – М. : МПА, 2002. – 240 с.

4. Ідея Університету : антологія / упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька. – Львів : Літопис, 2002. – 304 с.

5. Любар О. О. Історія української школи і педагогіки : навч. посіб. / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко. – К. : Т-во “Знання”, КОО, 2003. – 450 с.

6. Маловідомі першоджерела української педагогіки: (Друга половина XIX – XX ст.) : хрестоматія / упоряд. Л. Березівська; наук. ред. О. В. Сухомлинська. – К. : Науковий світ, 2003. – 418 с.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аврус А. И. История российских университетов. Очерки / А. И. Аврус. – М. : Моск. обществ. науч. фонд, 2001. – 85 с.

2. Барнетт Р. Осмысление университета / Р. Барнетт // *Alma mater*. – 2008. – № 6. – С. 46–56.

3. Безрогов В. Г. От глиняной таблички – к университету: образовательные системы Востока и Запада в эпоху Древности и Средневековья: учебное пособие / В. Г. Безрогов и др., под. ред. Т. Н. Матулис. – М. : Издательство РУДН, 1998. – 531 с.

4. Беспалов А. И. Автономия университета: классический подход к управлению инновациями / А. И. Беспалов // *Ценности и смыслы*. – 2012. – № 2 (18). – С. 71–76.

5. Виноградов П. Г. Учебное дело в наших университетах / П. Г. Виноградов // *Вестник Европы*. – 1901. – Т. 5. – С. 537–573.

6. Замечание на проект общего устава Императорских российских университетов. – СПб. : Типография Императорской академии наук, 1862. – Ч. I. – 479 с.

7. Замечание на проект общего устава Императорских российских университетов. – СПб. : Типография Императорской академии наук, 1862. – Ч. II. – 533 с.

8. Зубрицька М. О. Ідея університету : Антологія / [М. О. Зубрицька та ін. (упоряд.); М. О. Зубрицька (відп. ред.)]. – Львів : Літопис, 2002. – 303 с.

9. Иванов А. Е. Университеты России в 1905 г. / А. Е. Иванов // *Исторические записки*. – М. : Наука, 1971. – Т. 88. – С. 114–149.

10. Капнист П. А. Университетские вопросы / П. А. Капнист // *Вестник Европы*. – 1903. – Т. 6. – С. 167–218.

11. Милюков П. Н. Университеты в России // *Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона*. – Санкт-Петербург : Типография акц. общ. Брокгауз-Ефрон, 1902. – Т. 34А. – С. 788–800.

12. Пирогов Н. И. Университетский вопрос / Н. И. Пирогов // *Пирогов Н. И. Избр. пед. соч.* – М. : Изд-во Академии пед. наук РСФСР, 1953. – С. 324–393.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 3 (2 год.)

ТЕМА: ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ТЕРИТОРІЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ, СХІДНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ (1804–1865)

МЕТА: розглянути основні передумови становлення системи вищої освіти на українських землях на початку ХІХ ст., проаналізувати перший і другий статuti імператорських університетів, познайомитися з першими університетами, відкритими на території Центральної, Східної та Південної України, розкрити основні положення статуту 1863 р.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Соціально-економічні та суспільно-політичні передумови становлення системи освіти в Центральній і Східній Україні початку ХІХ ст. Утворення Міністерства народної освіти Російської імперії (1802).
2. Перший статут російських імператорських університетів (1804).
3. Другий загальний статут вітчизняних університетів (1835).
4. Відкриття імператорських університетів в Україні (Харків, 1804; Київ, 1834; Одеса, 1865).
5. Статут російських імператорських університетів 1863 р., його обговорення. Засоби автономізації імператорських університетів у демократичному статуті 1863 р.

СЛОВНИКИ ТА ЕНЦИКЛОПЕДІЇ:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Енциклопедія педагогічної науки України / автор-упоряд. В. В. Болгов. – К. : Українська конфедерація журналістів, 2010. – 384 с.
3. Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б. М. Бим-Бад. – М. : Большая российская энциклопедия, 2002. – 528 с.
4. Словарь-справочник по педагогике / Авт.-сост. В. А. Мижериков. – М. : ТЦ Сфера, 2004. – 448 с.

ПІДРУЧНИКИ ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПОСІБНИКИ:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Проблеми / А. М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 320 с.
2. Дем'яненко Н. М. Загальнопедагогічна підготовка вчителя в Україні (ХІХ – перша третина ХХ ст.) : монографія / Н. М. Дем'яненко. – К. : ІЗМН, 1998. – 328 с.

3. Дем'яненко Н. М. Ретроспектива педагогічної освіти в Україні (XIX – початок XX ст.) : монографія / Н. М. Дем'яненко, І. П. Важинський. – М. : МПА, 2002. – 240 с.

4. Ідея Університету : антологія / упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька. – Львів : Літопис, 2002. – 304 с.

5. Любар О. О. Історія української школи і педагогіки : навч. посіб. / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко. – К. : Т-во “Знання”, КОО, 2003. – 450 с.

6. Маловідомі першоджерела української педагогіки: (Друга половина XIX – XX ст.) : хрестоматія / упоряд. Л. Березівська; наук. ред. О. В. Сухомлинська. – К. : Науковий світ, 2003. – 418 с.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аврус А. И. История российских университетов. Очерки / А. И. Аврус. – М. : Моск. обществ. науч. фонд, 2001. – 85 с.

2. Академічного порядку партія студентів Університету св. Володимира або “академічні корпорації” [електронний ресурс] // Енциклопедія Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Режим доступу до статті : http://wiki.univ.kiev.ua/index.php?title=Тематичні_статті&oldid=1063.

3. Анисимов А. Харьковские студенческие кружки / А. Анисимов // Русское богатство. – 1903. – № 12. – С. 201–217.

4. Аптекман О. В. Общество “Земля и воля” 70-х гг. : По личным воспоминаниям / О. В. Аптекман. – 2-е изд., испр. и доп. – Петроград : Колос, 1924. – 460 с.

5. Багале́й Д. И. Из жизни Харьковского университета в начале XIX в. / Д. И. Багале́й // Вестник Европы. – 1902. – № 2. – С. 628–649.

6. Багале́й Д. И. Каковы должны быть штаты Имп. Харьковского университета для удовлетворения его неотложных нужд (к предстоящему пересмотру университетских штатов) / Д. И. Багале́й. – Х. : Тип. М. Зильберберга, 1910. – 27 с.

7. Багале́й Д. И. Краткий очерк истории Харьковского университета за первые 100 лет его существования : 1805–1905 гг. / Д. И. Багале́й, Н. Ф. Сумцов, В. П. Бузескул. – Х. : Тип. ун-та, 1906. – 329 с.

8. Багале́й Д. И. Опыт истории Харьковского университета (по неизданным материалам) / Д. И. Багале́й. – Х. : Паровая типография и литография Зильберберг, 1898. – Т. 1 (1802–1815 гг.) – 1204 с.

9. Багале́й Д. И. Опыт истории Харьковского университета (по неизданным материалам) / Д. И. Багале́й. – Х. : Паровая типография и литография М. Зильберберг и С-вья, 1904. – Т. 2 (1815–1835 гг.) – 1136 с.

10. Багале́й Д. И. По поводу выборов на кафедру русской истории в Харьковском университете : О научных трудах кандидатов / Д. И. Багале́й. – Х. : Тип. М. Зильберберга, 1914. – 24 с.
11. Багале́й Д. И. Харьковский университет / Д. И. Багале́й, Д. П. Миллер // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. – Санкт-Петербург : Типография акц. общ. Брокгауз-Ефрон, 1903. – Т. 37. – С. 103–109.
12. Багале́й Д. И. Экономическое положение русских университетов / Д. И. Багале́й. – СПб. : Обществ. польза, 1914. – 36 с.
13. Бунге Н. Х. О материальном положении студентов и о средствах для улучшения их быта / Н. Х. Бунге. – Киев, 1872. – 24 с.
14. Вернадский В. И. Высшая школа в России / В. И. Вернадский // Ежегодник газеты “Речь” на 1914 г. – Петроград : Речь, 1914. – С. 303–325.
15. Виноградов П. Г. Учебное дело в наших университетах / П. Г. Виноградов // Вестник Европы. – 1901. – Т. 5. – С. 537–573.
16. Воробьёв В. А. К истории наших университетских уставов / В. А. Воробьёв // Русская мысль. – 1905. – № 12. – С. 1–10.
17. Воронов А. Г. Воспоминания бывшего студента Харьковского университета 60-х годов / А. Г. Воронов // Русская старина. – 1913. – Т. 154. – С. 571–595.
18. Глинский Б. Б. Университетские уставы (1755–1884 гг.) / Б. Б. Глинский // Исторический вестник. – 1900. – Т. 79. – С. 324–351; С. 718–742.
19. Григор’єва М. В. Історія студентських організацій університетів Наддніпрянської України другої половини ХІХ – початку ХХ століття : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / М. В. Григор’єва. – Х., 2010. – 18 с.
20. Замечание на проект общего устава Императорских российских университетов. – СПб. : Типография Императорской академии наук, 1862. – Ч. I. – 479 с.
21. Замечание на проект общего устава Императорских российских университетов. – СПб. : Типография Императорской академии наук, 1862. – Ч. II. – 533 с.
22. Зубрицька М. О. Ідея університету : Антологія / [М. О. Зубрицька та ін. (упоряд.); М. О. Зубрицька (відп. ред.)]. – Львів : Літопис, 2002. – 303 с.
23. Иванов А. Е. Высшая школа в России в конце ХІХ – начале ХХ века / А. Е. Иванов. – М. : Институт истории СССР АН СССР, 1991. – 392 с.
24. Иванов А. Е. Студенческая корпорация России конца ХІХ – начала ХХ в. Опыт культурной и политической самоорганизации / А. Е. Иванов. – М. : Новый хронограф, 2004. – 408 с.

25. Иванов А. Е. Студенчество России конца XIX – начала XX века : социально-историческая судьба / А. Е. Иванов. – М. : “Российская политическая энциклопедия” (РОССПЭН), 1999. – 414 с.
26. Иванов А. Е. Университеты России в 1905 г. / А. Е. Иванов // Исторические записки. – М. : Наука, 1971. – Т. 88. – С. 114–149.
27. Капнист П. А. Университетские вопросы / П. А. Капнист // Вестник Европы. – 1903. – Т. 6. – С. 167–218.
28. Киевский университет св. Владимира // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. – Санкт-Петербург : Типо-литография И. А. Ефрона, 1895. – Т. 15. – С. 261–262.
29. Кулябка С. Н. Воспоминания о Н. И. Пирогове, 1858–1861 гг. / С. Н. Кулябка // Русская старина. – 1892. – Т. 75. – С. 725–737.
30. Левицька Н. М. Студентство України в кінці XIX – на початку XX століть : Дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Надія Миколаївна Левицька. – Київ, 1998. – 211 с.
31. Леник В. С. Українська організована молодь (молодечі організації від початків до 1914 р.) / В. С. Леник. – Мюнхен-Львів, 1994. – 148 с.
32. Мельгунов С. П. Из истории студенческих обществ в русских университетах / С. П. Мельгунов. – М. : Изд. журн. “Правда”, 1904. – 71 с.
33. Милюков П. Н. Университеты в России // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. – Санкт-Петербург : Типография акц. общ. Брокгауз-Ефрон, 1902. – Т. 34А. – С. 788–800.
34. О студенческом библейском сотовариществе в императорском Харьковском университете // Украинский журнал. – 1824. – № 3. – С. 147–150.
35. Общий устав Императорских Российских Университетов и штаты их // Журнал Министерства народного просвещения. – СПб. : Тип-я Императорской Академии наук, 1835. – Ч. 7. – С. 49–103.
36. Пирогов Н. И. Университетский вопрос / Н. И. Пирогов // Пирогов Н. И. Избр. пед. соч. – М. : Изд-во Академии пед. наук РСФСР, 1953. – С. 324–393.
37. Рождественский С. В. Исторический обзор деятельности МНП : 1802–1902 / С. В. Рождественский. – СПб. : Издание Министерства народного просвещения, 1902. – 786 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 4 (2 год.)

ТЕМА: ПЕРШІ АВТОНОМНІ ВИЩІ ПЕДАГОГІЧНІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ В УКРАЇНІ (1875–1917)

МЕТА: розглянути етапи становлення Ніжинського історико-філологічного інституту кн. О. Безбородька, проаналізувати розвиток вищої жіночої освіти на Україні у ХІХ ст., висвітлити історію створення та діяльність жіночого Університету св. Ольги та Київського Фребелівського педагогічного інституту.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Організаційно-педагогічні передумови автономізації вищих педагогічних навчальних закладів в Україні.
2. Етапи становлення Ніжинського історико-філологічного інституту кн. О. Безбородька.
3. Розвиток вищої жіночої педагогічної освіти в Україні.
4. Проект статуту жіночого Університету св. Ольги (1810). Проголошення Київських Вищих жіночих курсів університетом.
5. Київський Фребелівський педагогічний інститут (1907) – приватний вищий жіночий навчальний заклад.

СЛОВНИКИ ТА ЕНЦИКЛОПЕДІЇ:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Енциклопедія педагогічної науки України / автор-упоряд. В. В. Болгов. – К. : Українська конфедерація журналістів, 2010. – 384 с.
3. Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б. М. Бим-Бад. – М. : Большая российская энциклопедия, 2002. – 528 с.
4. Словарь-справочник по педагогике / Авт.-сост. В. А. Мижериков. – М. : ТЦ Сфера, 2004. – 448 с.

ПІДРУЧНИКИ ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПОСІБНИКИ:

1. Педагогіка. Інтегрований курс теорії та історії педагогіки: У 2 ч. / За ред. А. М. Бойко. – К. – Полтава, 2004.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дем'яненко Н. М. Загальнопедагогічна підготовка вчителя в Україні (ХІХ – перша третина ХХ ст.) : монографія / Н. М. Дем'яненко. – К. : ІЗМН, 1998. – 328 с.
2. Дем'яненко Н. М. Ретроспектива педагогічної освіти в Україні (ХІХ – початок ХХ ст.) : монографія / Н. М. Дем'яненко, І. П. Важинський. – М. : МПА, 2002. – 240 с.

3. Дем'яненко Н. М. Історія вищої жіночої освіти в Україні: Київський Фребелівський педагогічний інститут (1907–1920 рр.) / Н. М. Дем'яненко, І. І. Прудченко. – К. : Вид. В. Д. Голіцина, 2005. – 492 с.
4. Маловідомі першоджерела української педагогіки: (Друга половина XIX – XX ст.) : хрестоматія / упоряд. Л. Березівська; наук. ред. О. В. Сухомлинська. – К. : Науковий світ, 2003. – 418 с.
5. Паначин Ф. Г. Педагогическое образование в России : историко-педагогические очерки / Ф. Г. Паначин. – М. : Педагогика, 1979. – 216 с.
6. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги : підручник для вузів / за заг. ред. А. М. Бойко. – К. : Професіонал, 2004. – 575 с.
7. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (X – початок XX ст.) : нариси / ред. М. Д. Ярмаченко. – К. : Радянська школа, 1991. – 381 с.
8. Сірополко С. О. Історія освіти в Україні / С. О. Сірополко [Підготував Ю. Вільчинський]. – Львів : Афіша, 2001. – 664 с.
9. Ступарик Б. М. Національна школа: витоки, становлення : навч.-метод. посіб. / Б. М. Ступарик; Ін-т змісту і методів навчання. – К., 1998. – 334 с.
10. Дем'яненко Н. М. Етапи педагогічної парадигми в історії класичного університету України / Н. М. Дем'яненко // Наукові записки Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К., 2004. – Т. 5. Факультет соціології та психології. Інститут журналістики. – С. 42–48.
11. Дем'яненко Н. М. Принцип автономії в управлінні класичними університетами України: від освітніх реформ початку XIX ст. – до Болонської декларації / Н. М. Дем'яненко // Суспільні процеси: психолого-педагогічні та соціальні аспекти : зб. наук. пр. – К., 2004. – С. 262–271.
12. Дем'яненко Н. М. Класичний університет у Болонському процесі: реалії та перспективи / Н. М. Дем'яненко // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції “Перспективи розвитку соціогуманітарних наук у класичних університетах” (соціологія, психологія, педагогіка) : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т імені Т. Шевченка. – К., 2004. – С. 121–125.
13. Дем'яненко Н. М. Вища педагогічна освіта в Україні: до майбутнього через минуле / Н. М. Дем'яненко // Педагогіка духовності: поступ у третє тисячоліття (1834–2004) : матеріали міжнар. наук. конф. (19 квітня 2005 р.). – К., 2005. – С. 100–108.
14. Дем'яненко Н. М. Педагогічна парадигма вищої школи України: генеза і еволюція / Н. М. Дем'яненко // Філософія освіти. – 2006. – № 2 (4). – С. 256–265.

15. Дем'яненко Н. М. Історичні витоки і сучасна модифікація тьюторства у вищій школі України / Н. М. Дем'яненко // Вища освіта України (дод. 1, том 1: Тематичний випуск "Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології"). – 2007. – № 2. – С. 30–33.

16. Дем'яненко Н. Загальносвітовий контекст Фребелівського педагогічного руху / Н. Дем'яненко, Т. Шеремет // Історико-педагогічні студії: наук. часопис / НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2007. – № 1. – С. 70–79.

17. Донцов Д. Історія розвитку української державної ідеї / Д. Донцов; за ред. Л. М. Попович. – К. : Знання, 1991. – 48 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 5 (2 год.)

ТЕМА: ОСОБЛИВОСТІ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ 1917–1990 РР.

МЕТА: розглянути розвиток української культури, зокрема вищої освіти України у 1917–1921 рр., проаналізувати розвиток вищої освіти у СРСР.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

1. Особливості формування освітньо-виховних систем періоду Центральної Ради Української Народної Республіки (березень 1917 – квітень 1918 рр.).

2. Освітня політика та освітньо-виховні системи часів Гетьманату (квітень – грудень 1918 р.).

3. Вищі навчальні заклади як установи-комплекси. Положення про навчально-допоміжні установи при вищих навчальних закладах (1927).

4. Утвердження єдиної системи вищої освіти Радянського Союзу (1933).

5. Відновлення діяльності державних (класичних) університетів у Києві, Дніпропетровську, Одесі, Харкові (1933). Реорганізація системи педагогічної освіти (1934).

6. Вища та вища педагогічна освіта в період Великої вітчизняної війни (1941–1945).

7. Основні тенденції розвитку університетської освіти 60-70-х рр. ХХ ст. (поглиблення наукової, підвищення рівня професійно-педагогічної підготовки).

8. Реорганізація освітньо-виховних систем у 80-ті роки ХХ ст.

9. Порушення державної монополії в галузі вищої освіти (початок 90-х рр. ХХ ст.). Реалізація ідеї неперервної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Проблеми / А. М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 320 с.

2. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю / В. П. Андрущенко. – 2-ге вид., допов. – К. : Знання України, 2008. – 819 с.

3. Антология педагогической мысли Украинской ССР / сост. Н. П. Калениченко. – М. : Педагогика, 1988. – 640 с.

4. Бойко А. М. Григорій Ващенко: альтернатива поглядів і оцінок : навч. посіб. / А. М. Бойко; Ін-т змісту і методів навчання. – К., 1999. – 235 с.

5. Ващенко Г. Г. Виховний ідеал / Г. Г. Ващенко. – Полтава : Полтавський вісник, 1994. – 192 с.
6. Ефименко Г. Г. Высшая школа украинской ССР. Успехи, проблемы развития : монография / Г. Г. Ефименко, В. М. Красников, А. Н. Новоминский; ред. Г. Г. Ефименко. – К. : Вища шк., 1978. – 327 с.
7. Маловідомі першоджерела української педагогіки: (Друга половина ХІХ – ХХ ст.) : хрестоматія / упоряд. Л. Березівська; наук. ред. О. В. Сухомлинська. – К. : Науковий світ, 2003. – 418 с.
8. Медвідь Л. А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні / Л. А. Медвідь. – К. : Вікар, 2003. – 335 с.
9. Педагогіка. Інтегрований курс теорії та історії педагогіки : у 2 ч. / за ред. А. М. Бойко. – К., Полтава, 2004.
10. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги : підручник для вузів / за заг. ред. А. М. Бойко. – К. : Професіонал, 2004. – 575 с.
11. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (Х – початок ХХ ст.) : нариси / ред. М. Д. Ярмаченко. – К. : Радянська школа, 1991. – 381 с.
12. Сірополко С. О. Історія освіти в Україні / С. О. Сірополко [Підготував Ю. Вільчинський]. – Львів : Афіша, 2001. – 664 с.
13. Ступарик Б. М. Національна школа: витоки, становлення : навч.-метод. посіб. / Б. М. Ступарик; Ін-т змісту і методів навчання. – К., 1998. – 334 с.
14. Гриценко М. С. Школа Украинской ССР в период Великой Отечественной войны. 1941–1945 гг. : учебное пособие по истории педагогики для студентов-заочников / М. С. Гриценко. – Одесса, 1960. – 76 с.
15. Грушевський М. С. Новий період історії України: За роки від 1914 до 1919 / М. С. Грушевський; упоряд. А. Ф. Трубайчук. – К. : Либідь, 1992. – 46 с.
16. Грушевський М. С. Хто такі українці і чого вони хочуть / М. С. Грушевський. – К. : Т-во “Знання”, 1991. – 240 с.
17. Лескевич М. А. Розвиток вищої педагогічної школи в Українській РСР за 1917–1967 рр. / М. А. Лескевич. – К., 1967. – 483 с.
18. Харьковский государственный университет 1805–1980. Исторический очерк. – Харьков : Вища школа. Издательство при Харьковском университете, 1980. – 160 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2
АВТОНОМІЯ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 6 (2 год.)

ТЕМА: АВТОНОМІЗАЦІЯ ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ ЦЕНТРАЛЬНОЇ, СХІДНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ (1804–1917)

МЕТА: проаналізувати еволюцію ідеї університету в педагогічній спадщині зарубіжних мислителів, здійснити порівняльний аналіз чотирьох статутів імператорських російських університетів.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

1. Антологія ідеї університету (В. Гумбольдт, Д. Ньюмен, Х. Ортега-І-Гассет, К. Ясперс, Г.-Г. Гадамер, Ю. Габермас, В. Лепеніс, Ж. Дерріда, М. Квек та ін.).

2. Перший статут імператорських російських університетів (1804).

3. Другий статут імператорських російських університетів (1835).

4. Третій статут імператорських російських університетів (1863). Дискусія з обговорення основних положень проекту нового статуту.

5. Четвертий статут імператорських російських університетів (1884).

6. Порівняльний аналіз ключових положень загальних статутів імператорських російських університетів. Прогресивні (демократичні) та реакційні статuti.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бузескул В. П. История Харьковского университета при действии устава 1884 г. (с 1884 до 1905 г.) / В. П. Бузескул. – Х. : Типография Адольфа Дарре, 1905. – 89 с.

2. Галкин Ю. Третий университетский устав / Ю. Галкин, Ф. Григорьев, В. Колесников, Е. Олесеюк // Высшее образование в России. – 2001. – № 6. – С. 134–136.

3. Глинский Б. Б. Университетские уставы (1755–1884 гг.) / Б. Б. Глинский // Исторический вестник. – 1900. – Т. 79. – С. 324–351; С. 718–742.

4. Замечание на проект общего устава Императорских российских университетов. – Ч. I. – СПб. : Типография Императорской академии наук, 1862. – 479 с.

5. Замечание на проект общего устава Императорских российских университетов. – Ч. II. – СПб. : Типография Императорской академии наук, 1862. – 533 с.

6. Идея Университету : антологія / упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька. – Львів : Літопис, 2002. – 304 с.

7. Кауфман П. М. Новый университетский устав / П. М. Кауфман // Университетская идея в Российской империи XVIII – начала XX веков : Антология : учеб. пособие для вузов / сост. А. Ю. Андреев, С. И. Посохов. – М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2011. – С. 481–494.

8. Кэссоу С. Д. Университетский устав 1863 г.: новая точка зрения / С. Д. Кэссоу // Великие реформы в России. 1856–1874 ; под ред. Л. Г. Захаровой, Б. Эклофа, Дж. Бушнелла. – М., 1992. – С. 317–334.

9. Любимов Н. А. Мнение по поводу пересмотра университетского устава / Н. А. Любимов // Университетская идея в Российской империи XVIII – начала XX веков : Антология : учеб. пособие для вузов / сост. А. Ю. Андреев, С. И. Посохов. – М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2011. – С. 310–323.

10. Новиков М. В. Создание системы университетского образования в России и Устав 1804 г. / М. В. Новиков, Т. Б. Перфилова // Ярославский педагогический вестник. – 2012 – № 1 – Том I. – С. 15–22.

11. Новиков М. В. Университетский устав 1835 г. / М. В. Новиков, Т. Б. Перфилова // Ярославский педагогический вестник. – 2012 – № 3 – Том I. – С. 11–20.

12. Новиков М. В. Университетский устав 1863 г.: пределы академического самоуправления / М. В. Новиков, Т. Б. Перфилова // Ярославский педагогический вестник. – 2013 – № 4 – Том I. – С. 18–31.

13. Новиков М. В. Устав 1884 г.: реставрация авторитарных порядков в сфере управления российскими университетами / М. В. Новиков, Т. Б. Перфилова // Ярославский педагогический вестник. – 2014 – № 2 – Том I. – С. 25–38.

14. По поводу нового университетского устава // Университетская идея в Российской империи XVIII – начала XX веков : Антология : учеб. пособие для вузов / сост. А. Ю. Андреев, С. И. Посохов. – М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2011. – С. 297–309.

15. Посохов С. И. Уставы российских университетов XIX века в оценках современников и потомков / С. И. Посохов // Вопросы образования. – 2006. – № 1. – С. 370–382.

16. Сравнительная таблица уставов университетов 1884, 1863, 1835 и 1804 гг. – Санкт-Петербург : Типо-лит. С.-Петербур. тюрьмы, 1901. – 270 стб.

17. Щетинина Г. И. Университеты в России и устав 1884 г. / Г. И. Щетинина. – М. : Наука, 1976. – 231 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 7 (4 год.)

ТЕМА: СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ. АВТОНОМІЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО ВИЩУ ОСВІТУ”

МЕТА: розкрити систему вищої освіти в Україні, проаналізувати нормативно-правову базу, здійснити порівняльний аналіз різних видів програм для вищої школи.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

1. Система вищої освіти в Україні (90-і роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.). Основи ступеневої системи освіти.
2. Державна національна програма “Освіта”: Україна ХХІ століття (1993).
3. Закон України “Про вищу освіту” (2014). Поняття автономії закладу вищої освіти.
4. Закон України “Про освіту” (2017).
5. Специфіка освітніх (дошкільне виховання, загальна середня освіта), освітньо-професійних (професійна освіта, вища освіта, післядипломна підготовка, підвищення кваліфікації, перекваліфікація) та освітньо-наукових програм (аспірантура, докторантура).
6. Ступені освітньо-професійних та освітньо-наукових програм. Реалізація концепції безперервної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
2. Грушевський М. С. Хто такі українці і чого вони хочуть / М. С. Грушевський. – К. : Т-во “Знання”, 1991. – 240 с.
3. Дем’яненко Н. М. Вища педагогічна освіта в Україні: до майбутнього через минуле / Н. М. Дем’яненко // Педагогіка духовності: поступ у третє тисячоліття (1834–2004) : матеріали міжнар. наук. конф. (19 квітня 2005 р.). – К., 2005. – С. 100–108.
4. Дем’яненко Н. М. Етапи педагогічної парадигми в історії класичного університету України / Н. М. Дем’яненко // Наукові записки Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К., 2004. – Т. 5. Факультет соціології та психології. Інститут журналістики. – С. 42–48.
5. Дем’яненко Н. М. Класичний університет у Болонському процесі: реалії та перспективи / Н. М. Дем’яненко // Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції “Перспективи розвитку соціогуманітарних наук у класичних університетах” (соціологія, психологія, педагогіка) : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т імені Т. Шевченка. – К., 2004. – С. 121–125.

6. Дем’яненко Н. М. Педагогічна парадигма вищої школи України: генеза і еволюція / Н. М. Дем’яненко // Філософія освіти. – 2006. – № 2 (4). – С. 256–265.

7. Дем’яненко Н. М. Принцип автономії в управлінні класичними університетами України: від освітніх реформ початку ХІХ ст. – до Болонської декларації / Н. М. Дем’яненко // Суспільні процеси: психолого-педагогічні та соціальні аспекти : зб. наук. пр. – К., 2004. – С. 262–271.

8. Закон України “Про вищу освіту” (2014).

9. Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні : педагогічні концепції / А. Погрібний, А. Алексюк, В. Майборода. – К. : Школяр, 1997. – 149 с.

10. Ладыжец Н. С. Университетское образование: идеалы, цели, ценностные ориентации / Н. С. Ладыжец. – Ижевск : Изд-во Удмуртского ун-та, 1992. – 234 с.

11. Медвідь Л. А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні / Л. А. Медвідь. – К. : Вікар, 2003. – 335 с.

12. Національна Доктрина розвитку освіти України в ХХІ ст.: Указ Президента України № 347/2002, 17 квітня 2002 р.

13. Педагогіка. Інтегрований курс теорії та історії педагогіки : у 2 ч. / за ред. А. М. Бойко. – К., Полтава, 2004.

14. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги : підручник для вузів / за заг. ред. А. М. Бойко. – К. : Професіонал, 2004. – 575 с.

15. Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту): Постанова Кабінету міністрів України № 69, 20 січня 1998 р.

16. Реформы образования в современном мире: Глобальные и региональные тенденции : сб. науч. трудов. – М., 1995. – 290 с.

17. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (X – початок ХХ ст.) : нариси / ред. М. Д. Ярмаченко. – К. : Радянська школа, 1991. – 381 с.

18. Роуг В. Университет как явление средневековой культуры / В. Роуг // Вестник высшей школы: Alma mater. – 1991. – № 7. – С. 97-109.

19. Руденко Ю. Д. Українська національна система виховання / Ю. Д. Руденко. – К., 1991. – 48 с.

20. Сапрыкин Д. Государство и фундаментальное образование / Д. Сапрыкин // Высшее образование в России. – 2005. – № 1. – С. 148–156.

21. Семчишин М. Тисяча років української культури / М. Семчишин. – Нью-Йорк, Париж, Сідней, Торонто, 1985. – 597 с.
22. Сидоренко Г. Формування Європейської зони вищої освіти / Г. Сидоренко // Вища освіта України. – 2004. – №1. – С. 27–36.
23. Сірополко С. О. Історія освіти в Україні / С. О. Сірополко [Підготував Ю. Вільчинський]. – Львів : Афіша, 2001. – 664 с.
24. Ступарик Б. М. Національна школа: витоки, становлення : навч.-метод. посіб. / Б. М. Ступарик; Ін-т змісту і методів навчання. – К., 1998. – 334 с.
25. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. – К. : АПН, 2003. – 68 с.
26. Черникова Т. В. Три стратегії підготовки спеціалістів / Т. В. Черникова // Высшее образование сегодня. – 2003. – Т. 2. – С. 9–12.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 8 (4 год.)

ТЕМА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ В 90-Х РОКАХ ХХ СТ. – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ. ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

МЕТА: з'ясувати основні положення Болонського процесу та зміст реформ, проаналізувати поняття “автономія закладу вищої освіти”, розкрити специфіку автономії й академічних свобод у контексті Закону України “Про вищу освіту”.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

1. Болонський процес і модернізація системи вищої освіти в Україні. Національна Доктрина розвитку освіти в Україні ХХІ ст. (2002). Закон України “Про вищу освіту” (2014).

2. Інтернаціоналізація вищої освіти. Ідея Європейського освітнього простору.

3. Бергенські домовленості (2005). Вступ України до Європейського регіону вищої освіти.

4. Зміст Болонських реформ.

5. Актуалізація принципу автономії в управлінні закладом вищої освіти в контексті Болонських реформ. Історико-компаративний аналіз поняття автономії закладу вищої освіти.

6. Ретроспективний логіко-системний аналіз розвитку принципу автономії у вітчизняній університетській освітній традиції. Тенденція зумовленості ролі університету в суспільно-політичному житті та системі освіти рівнем його автономії.

7. Актуальне тлумачення автономії університету як компромісу між державним управлінням і самоврядуванням. Тракткування розвитку принципу автономії та самоврядування в управлінні закладом вищої освіти в Законі України “Про вищу освіту” (2014).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.

2. Дем'яненко Н. М. Вища педагогічна освіта в Україні: до майбутнього через минуле / Н. М. Дем'яненко // Педагогіка духовності: поступ у третє тисячоліття (1834–2004) : матеріали міжнар. наук. конф. (19 квітня 2005 р.). – К., 2005. – С. 100–108.

3. Дем'яненко Н. М. Етапи педагогічної парадигми в історії класичного університету України / Н. М. Дем'яненко // Наукові записки Київського національного університету імені Тараса

Шевченка. – К., 2004. – Т. 5. Факультет соціології та психології. Інститут журналістики. – С. 42–48.

4. Дем'яненко Н. М. Класичний університет у Болонському процесі: реалії та перспективи / Н. М. Дем'яненко // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції “Перспективи розвитку соціогуманітарних наук у класичних університетах” (соціологія, психологія, педагогіка) : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т імені Т. Шевченка. – К., 2004. – С. 121–125.

5. Дем'яненко Н. М. Педагогічна парадигма вищої школи України: генеза і еволюція / Н. М. Дем'яненко // Філософія освіти. – 2006. – № 2 (4). – С. 256–265.

6. Дем'яненко Н. М. Принцип автономії в управлінні класичними університетами України: від освітніх реформ початку ХІХ ст. – до Болонської декларації / Н. М. Дем'яненко // Суспільні процеси: психолого-педагогічні та соціальні аспекти : зб. наук. пр. – К., 2004. – С. 262–271.

7. Закон України “Про вищу освіту” (2014).

8. Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні : педагогічні концепції / А. Погрібний, А. Алексюк, В. Майборода. – К. : Школяр, 1997. – 149 с.

9. Ладыжец Н. С. Университетское образование: идеалы, цели, ценностные ориентации / Н. С. Ладыжец. – Ижевск : Изд-во Удмуртского ун-та, 1992. – 234 с.

10. Медвідь Л. А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні / Л. А. Медвідь. – К. : Вікар, 2003. – 335 с.

11. Національна Доктрина розвитку освіти України в ХХІ ст.: Указ Президента України № 347/2002, 17 квітня 2002 р.

12. Руденко Ю. Д. Українська національна система виховання / Ю. Д. Руденко. – К., 1991. – 48 с.

13. Сапрыкин Д. Государство и фундаментальное образование / Д. Сапрыкин // Высшее образование в России. – 2005. – № 1. – С. 148–156.

14. Сидоренко Г. Формування Європейської зони вищої освіти / Г. Сидоренко // Вища освіта України. – 2004. – № 1. – С. 27–36.

15. Сірополко С. О. Історія освіти в Україні / С. О. Сірополко [Підготував Ю. Вільчинський]. – Львів : Афіша, 2001. – 664 с.

16. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. – К. : АПН, 2003. – 68 с.

17. Черникова Т. В. Три стратегии подготовки специалистов / Т. В. Черникова // Высшее образование сегодня. – 2003. – Т. 2. – С. 9–12.

IV. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Процес самостійного опрацювання матеріалу вміщує ознайомлення магістранта із навчальною та робочою програмою курсу. Наступним кроком роботи є зосередження на питаннях, які вказані у розділі “Самостійна робота” для орієнтування магістранта в ключових питаннях. Обов’язковою умовою звіту про виконання самостійної роботи є конспект, складений магістрантом самостійно. Конспект передбачає наявність огляду опрацьованих джерел із зазначенням усіх видавничих даних. Якщо буде використано літературу, яку не вказано в програмі, це підвищить рівень виконання магістрантом даного виду роботи.

Підвищенню наукового рівня діяльності сприятиме не просто виклад певного матеріалу, а порівняння ряду джерел, аналіз точок зору науковців та прийняття однієї із сторін з обґрунтуванням власної позиції, творчим підходом до розгляду проблеми.

Підготовлений конспект повинен відповідати загальним правилам: мати охайний вигляд, вміщувати розбірливі та повні записи, виділені заголовки та підзаголовки, правильні посилання та цитування.

Враховуючи наявний досвід магістрантів, допускається наявність власних варіантів завдань та їх виконання за умови відповідності завдань загальним вимогам та правилам, творчим елементам у матеріалі.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ОСВІТНЬО-ВИХОВНИХ СИСТЕМ ВИЩОЇ ШКОЛИ

На основі самостійного опрацювання наукових джерел, поданого списку літератури підготувати конспект до таких тем:

I. Острозька (1576–1636) і Києво-Могилянська (1615–1817) академії – перші вітчизняні освітньо-виховні системи.

II. Загальносвітовий контекст ідеї університету як освітньо-виховної системи. Становлення перших класичних університетів у Західній Україні (1661, 1875).

III. Формування системи вищої освіти на території Центральної, Східної та Південної України (1804–1865).

IV. Перші автономні вищі педагогічні навчальні заклади в Україні (1875–1917).

V. Особливості реструктуризації та розвитку вищої освіти в Україні 1917–1990 рр.

Література

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю / В. П. Андрущенко. – 2-ге вид., допов. – К. : Знання України, 2008. – 819 с.
2. Антология педагогической мысли Украинской ССР / сост. Н. П. Калениченко. – М. : Педагогика, 1988. – 640 с.
3. Бурлака Я. І. Історія педагогіки України: витоки, пошуки, проблеми / Я. І. Бурлака, Ю. Д. Руденко // Рідна школа. – 1992. – № 1. – С. 34.
4. Вища освіта України і Болонський процес : навчальний посібник / за ред. В. Г. Кременя. – Тернопіль : Навчальна книга “Богдан”, 2004. – 384 с.
5. Глузман А. В. Университетское педагогическое образование: опыт системного исследования / А. В. Глузман; Ин-т педагогики и психологии проф. образования Украины. – К. : Просвіта, 1997. – 307 с.
6. Грушевський М. Ілюстрована історія України / М. Грушевський, упоряд. Й. Брояк. – Донецьк : ТОВ ПКФ “БАО”, 2003. – 736 с.
7. Державна національна програма “Освіта”: Україна ХХІ ст. – К., 1994.
8. Дем'яненко Н. М. Загальнопедагогічна підготовка вчителя в Україні (XIX – перша третина ХХ ст.) : монографія / Н. М. Дем'яненко. – К. : ІЗМН, 1998. – 328 с.
9. Дем'яненко Н. М. Ретроспектива педагогічної освіти в Україні (XIX – початок ХХ ст.) : монографія / Н. М. Дем'яненко, І. П. Важинський. – М. : МПА, 2002. – 240 с.
10. Дем'яненко Н. М. Історія вищої жіночої освіти в Україні: Київський Фребелівський педагогічний інститут (1907 – 1920 рр.) / Н. М. Дем'яненко, І. І. Прудченко. – К. : Вид. В. Д. Голіцина, 2005. – 492 с.
11. Джуринский А. Н. История педагогики : учеб. пособие для студ. педвузов / А. Н. Джуринский. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 432 с.
12. Дроб'язко П. І. Українська національна школа: витоки і сучасність : посібник / П. І. Дроб'язко. – К. : Академія, 1997. – 181 с.
13. Етнонаціональний розвиток України: Терміни, визначення, персоналії / відп. ред. Ю. І. Римаренко. – К. : АН України, Ін-т держави і права, 1993. – 807 с.

14. Європа на шляху до інформаційного суспільства: мат. Європейської Комісії 1994–1995 рр. / Держ. ком-т зв'язку та інформатизації України / за заг. ред. О. М. Гальченка; уклад. В. М. Павлович, А. В. Цвігун. – К., 2000. – 176 с.

15. Ефименко Г. Г. Высшая школа украинской ССР. Успехи, проблемы развития : монография / Г. Г. Ефименко, В. М. Красников, А. Н. Новоминский; ред. Г. Г. Ефименко. – К. : Вища шк., 1978. – 327 с.

16. Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні / В. С. Журавський. – К. : Видавничий дім “ІнЮре”, 2003. – 416 с.

17. Закон України “Про освіту”. – К., 2017.

18. Закон України “Про вищу освіту”. – К., 2014.

19. Иванов А. Е. Высшая школа в России в конце XIX – начале XX века / А. Е. Иванов. – М. : Институт истории СССР АН СССР, 1991. – 392 с.

20. Ідея Університету : антологія / упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька. – Львів : Літопис, 2002. – 304 с.

21. Кравець В. П. Історія української школи і педагогіки : курс лекцій / В. П. Кравець. – Тернопіль: Вид-во “Тернопіль”, 1994. – 358 с.

22. Ладыжец Н. С. Университетское образование: идеалы, цели, ценностные ориентации / Н. С. Ладыжец. – Ижевск : Изд-во Удмуртского ун-та, 1992. – 234 с.

23. Любар О. О. Історія української школи і педагогіки : навч. посіб. / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко. – К. : Т-во “Знання”, КОО, 2003. – 450 с.

24. Майборода В. К. Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917–1985 рр.) / В. К. Майборода. – К. : Либідь, 1992. – 196 с.

25. Маловідомі першоджерела української педагогіки: (Друга половина XIX – XX ст.) : хрестоматія / упоряд. Л. Березівська; наук. ред. О. В. Сухомлинська. – К. : Науковий світ, 2003. – 418 с.

26. Медвідь Л. А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні / Л. А. Медвідь. – К. : Вікар, 2003. – 335 с.

27. Митюров Б. Н. Развитие педагогической мысли на Украине в XVI–XVII вв. / Б. Н. Митюров; под ред. А. Р. Мазуркевича. – К. : Радянська школа, 1968. – 210 с.

28. Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576–1636) / І. З. Мицько. – К. : Наук. думка, 1990. – 190 с.

29. Нариси історії українського шкільництва (1905–1933) : навч. посіб. / за ред. О. В. Сухомлинської. – К. : Заповіт, 1996. – 302 с.

30. Національна Доктрина розвитку освіти України в XXI ст.: Указ Президента України № 347/2002, 17 квітня 2002 р.

31. Педагогіка. Інтегрований курс теорії та історії педагогіки : у 2 ч. / за ред. А. М. Бойко. – К., Полтава, 2004.

32. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги : підручник для вузів / за заг. ред. А. М. Бойко. – К. : Професіонал, 2004. – 575 с.

33. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (X – початок XX ст.) : нариси / ред. М. Д. Ярмаченко. – К. : Радянська школа, 1991. – 381 с.

34. Руденко Ю. Д. Українська національна система виховання / Ю. Д. Руденко. – К., 1991. – 48 с.

35. Семчишин М. Тисяча років української культури / М. Семчишин. – Нью-Йорк, Париж, Сідней, Торонто, 1985. – 597 с.

36. Сірополко С. О. Історія освіти в Україні / С. О. Сірополко [Підготував Ю. Вільчинський]. – Львів : Афіша, 2001. – 664 с.

37. Ступарик Б. М. Національна школа: витоки, становлення : навч.-метод. посіб. / Б. М. Ступарик; Ін-т змісту і методів навчання. – К., 1998. – 334 с.

38. Субтельний О. Україна: Історія : навч. посіб. / О. Субтельний. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Либідь, 1993. – 720 с.

39. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. – К. : АПН, 2003. – 68 с.

40. Тригубенко В. В. Освіта і педагогічна думка в Києві за тисячу років : навч. посіб. / В. В. Тригубенко, Л. С. Нестеренко. – К. : ТОВ “Кадри”, 2002. – 369 с.

41. Хижняк З. І. Історія Києво-Могилянської академії / З. І. Хижняк, В. К. Манівський. – К. : Вид. дім “КМ Академія”, 2003. – 184 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

АВТОНОМІЯ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

I. Автономізація деяких аспектів діяльності університетів Центральної, Східної та Південної України (1804–1917).

II. Система вищої освіти в Україні. Автономія закладів вищої освіти в контексті Закону України “Про вищу освіту”.

III. Європейський вектор розвитку вищої школи України в 90-х роках XX – на початку XXI ст. Інтернаціоналізація вищої освіти.

Література

1. Андреев А. “Национальная модель” университетского образования: возникновение и развитие / А. Андреев // Высшее образование в России. – 2005. – № 1. – С. 156–169; №2. – С. 110–119.
2. Байденко В. И. Болонские реформы: некоторые уроки Европы / В. И. Байденко // Высшее образование сегодня. – 2004. – №2. – С. 14–22.
3. Байденко В. И. Болонский процесс: структурная реформа высшего образования Европы. – М. : Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов; Российский новый ун-т, 2002. – 128 с.
4. Васьков Ю. В. Педагогічні теорії, технології, досвід (Дидактичний аспект) / Ю. В. Васьков. – Харків : Скорпіон, 2000. – 120 с.
5. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
6. Вовк Л. П. Історія освіти дорослих в Україні : нариси / Л. П. Вовк. – К. : УДПУ, 1994. – 228 с.
7. Грушевський М. С. Хто такі українці і чого вони хочуть / М. С. Грушевський. – К. : Т-во “Знання”, 1991. – 240 с.
8. Дем’яненко Н. М. Етапи педагогічної парадигми в історії класичного університету України / Н. М. Дем’яненко // Наукові записки Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К., 2004. – Т. 5. Факультет соціології та психології. Інститут журналістики. – С. 42–48.
9. Дем’яненко Н. М. Принцип автономії в управлінні класичними університетами України: від освітніх реформ початку ХІХ ст. – до Болонської декларації / Н. М. Дем’яненко // Суспільні процеси: психолого-педагогічні та соціальні аспекти : зб. наук. пр. – К., 2004. – С. 262–271.
10. Дем’яненко Н. М. Класичний університет у Болонському процесі: реалії та перспективи / Н. М. Дем’яненко // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції “Перспективи розвитку соціогуманітарних наук у класичних університетах” (соціологія, психологія, педагогіка) : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т імені Т. Шевченка. – К., 2004. – С. 121–125.
11. Дем’яненко Н. М. Вища педагогічна освіта в Україні: до майбутнього через минуле / Н. М. Дем’яненко // Педагогіка духовності: поступ у третє тисячоліття (1834–2004) : матеріали міжнар. наук. конф. (19 квітня 2005 р.). – К., 2005. – С. 100–108.

12. Дем'яненко Н. М. Педагогічна парадигма вищої школи України: генеза і еволюція / Н. М. Дем'яненко // Філософія освіти. – 2006. – № 2 (4). – С. 256–265.
13. Донцов Д. Історія розвитку української державної ідеї / Д. Донцов; за ред. Л. М. Попович. – К. : Знання, 1991. – 48 с.
14. Євтух В. Б. Вступ до етнопедагогіки : навч. посіб. / В. Б. Євтух, А. А. Марушкевич, Н. М. Дем'яненко, В. В. Чепак. – К. : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2004. – 88 с.
15. Історія України. Документи. Матеріали : посібник / уклад., комент. В. Короля. – К. : Академія, 2001. – 447 с.
16. Історія української культури : у 2-х т. / за заг. ред. І. Крип'якевич. – К. : Либідь, 1994. – Т. 1. – 656 с.
17. Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні : педагогічні концепції / А. Погрібний, А. Алексюк, В. Майборода. – К. : Школяр, 1997. – 149 с.
18. Педагогічний словник / АПН, Ін-т педагогіки; підгот. Н. Б. Копиленко [та ін.]; відп. ред. М. Д. Ярмаченко. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
19. Педагогічні ідеї Г. С. Сковороди / за ред. О. Г. Дзевєріна. – К. : Вища школа, 1972. – 272 с.
20. Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту): Постанова Кабінету міністрів України № 69, 20 січня 1998 р.
21. Ряппо Я. П. Народна освіта на Україні за 10 років революції / Я. П. Ряппо. – Харків, 1928. – 126 с.
22. Сапрыкин Д. Государство и фундаментальное образование / Д. Сапрыкин // Высшее образование в России. – 2005. – № 1. – С. 148–156.
23. Сидоренко Г. Формування Європейської зони вищої освіти / Г. Сидоренко // Вища освіта України. – 2004. – № 1. – С. 27–36.
24. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка / М. Г. Стельмахович. – К. : Радянська школа, 1985. – 312 с.
25. Чанбарисов Ш. Х. Формирование советской университетской системы (1917–1938) / Ш. Х. Чанбарисов. – Уфа : Башк. кн. изд., 1973. – 472 с.
26. Черникова Т. В. Три стратегии подготовки специалистов / Т. В. Черникова // Высшее образование сегодня. – 2003. – Т. 2. – С. 9–12.

V. ЗАВДАННЯ ДЛЯ МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ СТУДЕНТІВ

МОДУЛЬНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 1 ДАЙТЕ ВІДПОВІДІ НА ЗАПИТАННЯ

1. Значення Острозької академії (1576–1636) як першої освітньо-виховної системи в Україні.
2. Освітньо-виховна система Києво-Могилянської академії (1615–1817).
3. Створення Міністерства народної освіти (1802), аналіз його діяльності за часів Російської імперії (1802–1917).
4. Основні положення загального статуту російських імператорських університетів 1804 р.
5. Основні положення загального статуту російських імператорських університетів 1835 р.
6. Обговорення статуту, зауваження до проекту нового статуту 1863 р. Основні положення загального статуту російських імператорських університетів 1863 р.
7. Основні положення загального статуту російських імператорських університетів 1884 р.
8. Київський університет св. Володимира як освітньо-науковий центр Київського навчального округу (1834–1917).
9. Основні напрями освітньо-наукової діяльності Харківського імператорського університету (1804–1917).
10. Діяльність Новоросійського імператорського університету (1865–1917).
11. Становлення вищої освіти в перший період УНР (Центральної Ради), березень 1917 – квітень 1918 рр.
12. Всеукраїнські учительські з'їзди (1917). Організація Товариства шкільної освіти (1917).
13. Розвиток університетського сектору освіти (Київський український народний університет, Педагогічна академія) (1917).
14. Відкриття Української Академії наук (1918), Національної бібліотеки (1918).
15. Діяльність Тимчасового комітету із заснування бібліотеки при Українській академії наук.
16. В. Вернадський – перший президент Української Академії наук. “Планетарна педагогіка” В. Вернадського.
17. Програма розвитку національної школи і підготовки вчителя (1917).
18. Освітня політика в Україні за часів Гетьманату, квітень – грудень 1918 р.

19. Відкриття нових вищих навчальних закладів (1918) (Кам'янець-Подільський український державний університет, Українське державне відділення вищого педагогічного інституту Фребелівського товариства, два факультети університету та педагогічні курси в Катеринославі, історико-філологічний факультет у Полтаві та ін.).

20. Розвиток вищої освіти в другий період УНР (Директорії), грудень 1918 – січень 1919 рр.

21. Продовження освітньої політики Центральної Ради. Міністерство освіти і віросповідань (І. І. Огієнко).

22. Загальносвітовий контекст розвитку ідеї університетської освіти (XII – XX ст.).

23. Світові моделі й концепції університетської освіти (XVIII – початок XXI ст.).

24. Становлення системи вищої та вищої педагогічної освіти в радянській Україні (20 – 30-ті рр. XX ст.).

25. Становлення системи вищої педагогічної освіти (1921): Інститут народної освіти (ІНО) (факультети: соціального виховання, професійної, політичної освіти); Вищі трирічні педагогічні курси (з 1925 р. – педагогічні технікуми).

26. Становлення системи заочного навчання (відкриття першого заочного відділення при Дніпропетровському ІНО, 1927).

27. Особливості функціонування вищих навчальних закладів у період Великої вітчизняної війни (1941–1945).

28. Еволюція вищої педагогічної освіти в Україні періоду середини 40-х – кінця 80-х років XX ст.

29. Розвиток університетської педагогічної освіти в Україні (1933–початок XXI століття).

МОДУЛЬНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 2 ДАЙТЕ ВІДПОВІДІ НА ЗАПИТАННЯ

1. Еволюція педагогічної парадигми в історії вищої школи України (XIX – початок XXI ст.).

2. Особливості академічної педагогічної парадигми (XIX – початок XX ст.).

3. Зміст професійно орієнтованої освітньої парадигми (1917–1980).

4. Сутність професійно-технологічної педагогічної парадигми (кінець 1980-х – початок 1990-х рр.).

5. Становлення і розвиток гуманітарної педагогічної парадигми.

6. Основні моделі середньовічного університету – Болонська (1188), Паризька (1208).

7. Поняття університетського комплексу (мультиверситет). Інтеграція (міждисциплінарні дослідження, наука й промисловість). Єдність фундаментальної університетської і професійної освіти.

8. Зміст і особливості багаторівневої системи вищої освіти в Україні (1991 – початок XXI століття).

9. Освітні ступені та кваліфікаційні рівні в системі вищої освіти України кінця XX – початку XXI ст.

10. Поняття акредитації закладу вищої освіти в освітній реформі кінця XX ст.

11. Історичний розвиток принципу автономії в управлінні закладом вищої освіти (XIX – початок XXI ст.).

12. Специфіка освітньо-професійних та освітньо-наукових програм закладів вищої освіти в Україні (90-ті роки XX – початок XXI ст.).

13. Модернізація системи вищої освіти в Україні кінця XX – початку XXI ст.

14. Співвідношення традицій і новацій у змісті вищої освіти незалежної України.

15. Основні етапи Болонського процесу.

16. Зміст Болонських реформ. Велика хартія університетів (1988) у становленні єдиного Європейського регіону вищої освіти.

17. Принцип автономії в управлінні закладом вищої освіти в контексті Болонського реформування.

18. Закон України “Про вищу освіту” (2014). Поняття автономії закладу вищої освіти.

19. Болонський процес і модернізація системи вищої освіти в Україні. Етапи Болонського процесу.

20. Зміст Болонських реформ.

21. Національна Доктрина розвитку освіти України у XXI ст. (2002).

22. Актуальне тлумачення автономії університету як компромісу між державним управлінням і самоврядуванням.

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ СТУДЕНТІВ

1. Який із зазначених закладів вищої освіти можна вважати історично першим в Україні?

- а) Київський університет св. Володимира;
- б) Острозька академія;
- в) Харківський імператорський університет;
- г) Ніжинський історико-філологічний інститут кн. О. Безбородька;
- д) Києво-Могилянська академія;
- е) Львівський університет.

2. Острозьку академію заснував:

- а) Герасим Смотрицький;
- б) Мелетій Смотрицький;
- в) Феофан Прокопович;
- г) Костянтин Острозький.

3. Школу в м. Києві при Києво-Печерській лаврі відкрив:

- а) Петро Могила;
- б) Герасим Смотрицький;
- в) Михайло Драгоманов;
- г) Інокентій Гізель.

4. Навчальний заклад на основі об'єднання Київської братської та Лаврської шкіл був утворений у:

- а) 1632;
- б) 1732;
- в) 1801;
- г) 1832.

5. Вихованці Києво-Могилянської академії закінчували:

- а) 12 класів;
- б) 8 класів;
- в) 10 класів;
- г) 5 класів.

6. Києво-Могилянська академія відновила навчальну діяльність у:

- а) 1917;
- б) 1845;
- в) 1992;
- г) 1945.

7. Києво-Могилянська академія реорганізована в духовну семінарію у:

- а) 1917;

- б) 1717;
- в) 1817;
- г) 1820.

8. Викладачами Києво-Могилянської академії були:

- а) Лазар Баранович, Інокентій Гізель, Феофан Прокопович;
- б) Христина Алчевська, Іван Стешенко, Григорій Ващенко;
- в) Тарас Шевченко, Михайло Драгоманов, Борис Грінченко;
- г) Іов Борецький, Касіян Сакович, Мелетій Смотрицький.

9. Києво-Могилянський колегіум утворився на базі:

- а) Київської братської школи та Острозької академії;
- б) Лаврської школи Петра Могили та Львівської братської школи;
- в) Київської братської школи та Лаврської школи Петра Могили;
- г) Острозької братської школи.

10. Статус академії Київському колегіуму було надано в:

- а) 1701;
- б) 1901;
- в) 1805;
- г) 1801.

11. Одним із ректорів Києво-Могилянської академії був:

- а) Костянтин Острозький;
- б) Іван Сікорський;
- в) Феофан Прокопович;
- г) Сільвестр Гогоцький.

12. Які особливості характерні для навчального процесу Києво-Могилянської академії?

- а) 12-річний термін навчання;
- б) інфіма;
- в) тест;
- г) синтаксима;
- д) аналогія;
- е) кредит;
- є) модуль;
- ж) проблемно-пошукові завдання;
- з) риторика;
- і) поетика;
- к) багаторівнева система підготовки.

13. Виявіть основні категорії, що характеризують загальносвітовий контекст розвитку ідеї університету як освітньо-виховної системи:

- а) ліберальна освіта;
- б) професійна освіта;

- в) загальноосвітня школа;
- г) єдність навчання, наукового дослідження і виховання;
- д) модель середньовічного університету;
- е) тривіум;
- є) квадрівіум;
- ж) коледж;
- з) гімназія;
- і) лицей;
- к) ідея всебічності університетської освіти;
- л) інтеграція університету і науково-дослідних структур;
- м) багаторівневність навчання;
- н) університетський комплекс (мультиверситет);
- о) дослідницький університет;
- п) інтелектуальний університет;
- р) комплексність навчання;
- с) бригадно-лабораторний метод навчання.

14. Виведіть хронологічну послідовність відкриття Харківського, Львівського, Одеського, Чернівецького і Київського класичних університетів (на основі запропонованого переліку дат):

- а) 1804;
- б) 1865;
- в) 1661;
- г) 1834;
- д) 1875;
- е) 1903.

15. Коли було започатковано європейську університетську освіту?

- а) X ст.;
- б) XIII ст.;
- в) кінець XII ст.;
- г) середина XVIII ст.

16. Який університет вважають хронологічно першим у Європі?

- а) Паризький;
- б) Болонський;
- в) Берлінський.

17. Кому з перелічених науковців належить концепція дослідницького університету?

- а) Дж. Ньюмену;
- б) В. фон Гумбольдту;
- г) Р. Гекслі;
- д) М. Пирогову.

18. Назвіть загальні статuti російських імператорських університетів (у хронології), де було актуалізовано принцип автономії в управлінні університетами:

- а) статут російських імператорських університетів 1804 р.;
- б) статут російських імператорських університетів 1835 р.;
- в) статут російських імператорських університетів 1863 р.;
- г) статут російських імператорських університетів 1884 р.

19. Педагогічний інститут було відкрито:

- при Київському університеті св. Володимира:

- а) 1867;
- б) 1823;
- в) 1945;
- г) 1834;

- у структурі Харківського імператорського університету:

- а) 1835;
- б) 1755;
- в) 1804;
- г) 1811.

20. Коли були започатковані кафедри педагогіки в класичних університетах?

- а) 1804;
- б) 1861;
- в) 1850;
- г) 1920.

21. Першим автономним вищим педагогічним навчальним закладом в Україні вважають:

- а) Київський Фребелівський педагогічний інститут;
- б) Київські вищі жіночі курси;
- в) Харківські вищі жіночі курси;
- г) Ніжинський історико-філологічний інститут кн. О. Безбородька.

22. Який із наведених навчальних закладів отримав назву “Університет Св. Ольги”?

- а) Одеський імператорський університет;
- б) Університет Св. Володимира;
- в) Київські вищі жіночі курси;
- г) Фребелівський педагогічний інститут.

23. У період національно-визвольних змагань (1917–1920) вищий педагогічний навчальний заклад планувалося утворити на основі:

- а) класичних університетів;

- б) педагогічних інститутів;
- в) вищих педагогічних курсів;
- г) учительських інститутів;
- д) об'єднання учительських інститутів вищих педагогічних курсів;
- е) злиття учительських семінарій і учительських інститутів.

24. Який із періодів національно-визвольних змагань позначився найактивнішою освітньою політикою?

- а) Центральної Ради УНР (березень 1917 – квітень 1918);
- б) Гетьманату (квітень – грудень 1918);
- в) Директорії УНР (грудень 1918 – січень 1919).

25. Які наукові установи та заклади вищої освіти було відкрито в Україні у період 1917–1920 рр.?

- а) Українська академія наук;
- б) Національна бібліотека;
- в) Київський університет св. Володимира;
- г) Педагогічна академія;
- д) Український народний університет;
- е) Харківський імператорський університет;
- є) Кам'янець-Подільський український державний університет;
- ж) Український вільний університет;
- з) історико-філологічний факультет у Полтаві.

26. Яка нова форма вищого педагогічного навчального заклад була започаткована в Радянській Україні за освітньою реформою 1920–1921 рр.?

- а) Вищі педагогічні курси;
- б) педагогічні технікуми;
- в) Інститути народної освіти;
- г) Інститути соціального виховання;
- д) Фізико-хіміко-математичні інститути.

27. Які факультети входили до складу Інститутів народної освіти?

- а) історико-філологічний;
- б) соціального виховання;
- в) професійної освіти;
- г) фізико-математичний;
- д) політичної освіти.

28. Назвіть хронологічний період, коли в Україні не існувало класичних університетів:

- а) 1805–1861;
- б) 1920–1933;
- в) 1910–1914;
- г) 1835–1863.

29. Коли в Україні було започатковано систему заочного навчання?

- а) 1840;
- б) 1928;
- в) 1940;
- г) 1963.

30. Які вищі навчальні заклади було утворено в Україні внаслідок освітньої реформи 1930 р.?

- а) педагогічний інститут;
- б) педагогічний університет;
- в) інститут соціального виховання;
- г) інститут професійної освіти;
- д) педагогічний коледж;
- е) фізико-хіміко-математичний інститут.

31. Коли в Україні було відновлено діяльність класичних університетів?

- а) 1933;
- б) 1925;
- в) 1834;
- г) 2001.

32. Які напрями входили у зміст поняття “професійно-педагогічна підготовка вчителя” в період 20 – 40-х років ХХ ст.?

- а) загальнопедагогічна підготовка;
- б) психолого-педагогічна підготовка;
- в) підготовка з методики викладання предмета;
- г) підготовка зі спеціальності.

33. Назвіть основні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в Україні у 1917–1920 рр.:

- а) університетизація;
- б) професіоналізація;
- в) багаторівневність;
- г) українізація;
- д) багатопрофільність.

34. Назвіть основні типи вищих педагогічних навчальних закладів в Україні 1930–1941 рр.:

- а) інститути соціального виховання;
- б) педагогічні інститути;
- в) інститути професійної освіти;
- г) учительські інститути;
- д) інститути народної освіти;
- е) педагогічні університети.

35. Які навчальні заклади надавали педагогічну освіту в Україні упродовж 1970–1980-х років?

- а) педагогічні коледжі;
- б) педагогічні технікуми;
- в) педагогічні інститути;
- г) педагогічні університети;
- д) педагогічні училища.

36. Назвіть кваліфікаційні рівні за багаторівневою системою освіти в Україні:

- а) доктор філософії;
- б) молодший спеціаліст;
- в) спеціаліст;
- г) магістр;
- д) бакалавр;
- е) доктор наук.

37. Зазначте освітньо-кваліфікаційні рівні у відповідності до Болонської декларації:

- а) спеціаліст;
- б) бакалавр;
- в) доктор наук;
- г) магістр.

38. Офіційне визнання права ЗВО забезпечувати діяльність на рівні державних вимог і стандартів освіти – це:

- а) автономія;
- б) акредитація;
- в) ліцензування;
- г) кваліфікація.

39. Розподіліть вищі педагогічні навчальні заклади за рівнями акредитації:

- а) педагогічний університет;
- б) педагогічний коледж;
- в) педагогічний інститут.

40. Визначте наукові ступені:

- а) бакалавр;
- б) доктор філософії;
- в) спеціаліст;
- г) магістр;
- д) доктор наук.

41. Перевірте правильність хронології (етапів) творення Європейського регіону вищої освіти:

- а) 1999, Болонья;
- б) 2000, Москва;
- в) 2001, Прага;
- г) 2002, Софія;
- д) 2003, Берлін;
- е) 2005, Берген;
- є) 2005, Лісабон;
- ж) 2007, Лондон;
- з) 2009, Лувен.

42. Серед основних умов створення єдиного європейського простору вищої освіти:

- а) кредитно-модульна система організації навчального процесу ЗВО;
- б) Європейська система трансферу кредитів (ECTS);
- в) Велика хартія університетів;
- г) соціально-особистісна модель виховання;
- д) трициклове навчання (бакалаврат, магістратура, докторантура);
- е) якість освіти;
- є) багатопрофільність університету;
- ж) мобільність студентів і викладачів.

43. Автономія закладу вищої освіти – це:

- а) незалежність від держави;
- б) самоврядування в управлінні;
- в) узгодження державного управління і самоврядування.

VII. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ СТУДЕНТІВ

1. Поняття педагогічної (освітньої) парадигми.
2. Еволюція педагогічної парадигми в історії вищої школи України (XIX – початок XXI ст.).
3. Особливості академічної педагогічної парадигми (XIX – початок XX ст.).
4. Зміст професійно орієнтованої освітньої парадигми (1917 – 1980-ті рр.).
5. Сутність професійно-технологічної педагогічної парадигми (кінець 1980-х – початок 1990-х рр.).
6. Становлення і розвиток гуманітарної педагогічної парадигми.
7. Основні моделі середньовічного університету – Болонська (1188), Паризька (1208).
8. Поняття університетського комплексу (мультиверситет). Інтеграція (міждисциплінарні дослідження, наука й промисловість). Єдність фундаментальної університетської і професійної освіти.
9. Періодизація розвитку вітчизняних освітньо-виховних систем XVI – початку XXI ст.
10. Братські школи як передумова становлення вищої освіти в Україні (XVI – XVII ст.).
11. Значення Острозької академії (1576–1636) як першої освітньо-виховної системи в Україні.
12. Освітньо-виховна система Києво-Могилянської академії (1615–1817 рр.).
13. Чернігівський (1700), Харківський (1726) і Переяславський (1738) колегіуми в історії вищої освіти України.
14. Особливості формування лицейної освіти в Україні (XIX – початок XXI ст.).
15. Становлення класичної університетської освіти на Західній Україні: Львівський (1661) і Чернівецький (1875) університети.
16. Зміна статусу Львівського університету, перейменування на лицей (1805–1817 рр.). Значення революційних подій 1848 р. у розвитку університету.
17. Тенденції розвитку університетської педагогічної освіти на Західноукраїнських землях.
18. Вплив освітньої реформи 1802–1804 рр. на процеси становлення вищої освіти в Центральній і Східній Україні.
19. Створення Міністерства народної освіти (1802 р.), аналіз його діяльності за часів Російської імперії (1802–1917 рр.).
20. Основні положення загального статуту російських імператорських університетів 1804 р.
21. Основні положення загального статуту російських імператорських університетів 1835 р.

22. Обговорення статуту, зауваження до проекту нового статуту 1863 р. Основні положення загального статуту російських імператорських університетів 1863 р.

23. Основні положення загального статуту російських імператорських університетів 1884 р.

24. Порівняльний аналіз змісту загальних статутів російських імператорських університетів (1804, 1835, 1863, 1884 рр.).

25. Генеза класичної університетської освіти в Центральній, Східній і Південній Україні (1804–1865 рр.).

26. Київський університет св. Володимира як освітньо-науковий центр Київського навчального округу (1834–1917 рр.).

27. Основні напрями освітньо-наукової діяльності Харківського імператорського університету (1804–1917 рр.).

28. Діяльність Новоросійського імператорського університету (1865–1917 рр.).

29. Становлення і розвиток педагогічних інститутів у структурі класичних університетів України (1804–1860 рр.).

30. Зміст діяльності університетських педагогічних курсів (1860–1867 рр.).

31. Розвиток вищої педагогічної освіти в структурі класичного університету України (1804–1867 рр.).

32. Сутність та історичне коріння сучасних тенденцій багаторівневості й університетизації вищої педагогічної освіти в Україні.

33. Ніжинський історико-філологічний інститут кн. О. Безбородька (1875–1917 рр.) як перший автономний вищий педагогічний навчальний заклад в Україні.

34. Значення Київських вищих жіночих курсів (1878–1917 рр.) у становленні вищої жіночої освіти університетського типу.

35. Теоретична професійно-педагогічна підготовка (навчальні курси: “Про виховання”, “Дидактика”, “Історія педагогіки”) на Київських вищих жіночих курсах.

36. Революційні події 1905–1907 рр. як початок нового етапу в діяльності вищих жіночих курсів.

37. Ідея створення жіночого Університету Св. Ольги та її втілення (1878–1917 рр.).

38. Зміст і особливості навчального процесу Київського Фребелівського педагогічного інституту (1907–1917 рр.).

39. Особливості організації педагогічної практики (навчально-виховна і науково-педагогічна) у Київському Фребелівському педагогічному інституті.

40. Становлення вищої освіти в перший період УНР (Центральної Ради), березень 1917–квітень 1918 рр.

41. Внесок М. Грушевського, В. Винниченка, І. Стешенка у реформування національної системи освіти.

42. Всеукраїнські учительські з'їзди (1917 р.). Організація Товариства шкільної освіти (1917 р.).

43. Розвиток університетського сектору освіти (Київський український народний університет, Педагогічна академія) (1917 р.).
44. Відкриття Української Академії наук (1918 р.), Національної бібліотеки (1918 р.).
45. Діяльність Тимчасового комітету із заснування бібліотеки при Українській академії наук.
46. В. Вернадський – перший президент Української Академії наук. “Планетарна педагогіка” В. Вернадського.
47. Програма розвитку національної школи і підготовки вчителя (1917 р.).
48. Освітня політика в Україні за часів Гетьманату, квітень–грудень 1918 р.
49. Відкриття нових вищих навчальних закладів (1918 р.) (Кам’янець-Подільський український державний університет, Українське державне відділення вищого педагогічного інституту Фребелівського товариства, два факультети університету та педагогічні курси в Катеринославі, історико-філологічний факультет у Полтаві та ін.).
50. Розвиток вищої освіти в другий період УНР (Директорії), грудень 1918–січень 1919 рр.
51. Продовження освітньої політики Центральної Ради. Міністерство освіти і віросповідань (І. І. Огієнко).
52. Загальносвітовий контекст розвитку ідеї університетської освіти (XII–XX ст.).
53. Світові моделі й концепції університетської освіти (XVIII – початок XXI ст.).
54. Становлення системи вищої та вищої педагогічної освіти в радянській Україні (20 – 30-ті рр. XX ст.).
55. Становлення системи вищої педагогічної освіти (1921 р.): Інститут народної освіти (ІНО) (факультети: соціального виховання, професійної, політичної освіти); Вищі трирічні педагогічні курси (з 1925 р. – педагогічні технікуми).
56. Становлення системи заочного навчання (відкриття першого заочного відділення при Дніпропетровському ІНО, 1927 р.).
57. Особливості функціонування вищих навчальних закладів у період Великої вітчизняної війни (1941–1945 рр.).
58. Підготовка шкільних психологів. Спрямування на підготовку спеціалістів широкого профілю (1955–1956 рр.).
59. Еволюція вищої педагогічної освіти в Україні періоду середини 40-х – кінця 80-х років XX ст.
60. Розвиток університетської педагогічної освіти в Україні (1933–початок XXI століття).
61. Зміст і особливості багаторівневої системи вищої освіти в Україні (1991 – початок XXI століття).
62. Освітні ступені та кваліфікаційні рівні в системі вищої освіти України кінця XX – початку XXI ст.
63. Поняття акредитації закладу вищої освіти в освітній реформі кінця XX ст.

64. Історичний розвиток принципу автономії в управлінні закладом вищої освіти (XIX – початок XXI ст.).

65. Специфіка освітньо-професійних та освітньо-наукових програм закладів вищої освіти в Україні (90-ті роки XX – початок XXI ст.).

66. Модернізація системи вищої освіти в Україні кінця XX – початку XXI ст.

67. Співвідношення традицій і новацій у змісті вищої освіти незалежної України.

68. Основні етапи Болонського процесу.

69. Зміст Болонських реформ. Велика хартія університетів (1988 р.) у становленні єдиного Європейського регіону вищої освіти.

70. Принцип автономії в управлінні закладом вищої освіти в контексті Болонського реформування.

71. Закон України “Про вищу освіту” (2014 р.). Поняття автономії закладу вищої освіти.

72. Болонський процес і модернізація системи вищої освіти в Україні. Етапи Болонського процесу.

73. Зміст Болонських реформ.

74. Національна Доктрина розвитку освіти в Україні XXI ст. (2002 р.).

75. Актуальне тлумачення автономії університету як компромісу між державним управлінням і самоврядуванням.

VIII. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ

1. Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів за результатами аудиторної роботи

(максимально 5 балів за одне семінарське заняття;
5*8=40 балів за 8 занять)

К-ть балів	Критерії оцінки	Примітки
5	Високий (недоліки відсутні або є незначущими) рівень досягнення результатів навчання за темою заняття, активна участь в обговоренні теоретичних питань, правильне виконання практичних завдань.	<i>Практичні завдання, тести виконуються лише під час аудиторної роботи на відповідному занятті і не можуть бути відпрацьованими</i>
4	Достатній (з окремими недоліками) рівень досягнення результатів навчання за темою заняття, активна участь в обговоренні теоретичних питань, загалом правильне виконання практичних завдань з окремими помилками, які студент самостійно усуває.	
3	Мінімально достатній рівень досягнення результатів навчання за темою заняття, рівень участі в обговоренні теоретичних питань низький, відповіді на питання часткові, наявний ряд недоліків у виконанні практичних завдань, які студент усуває за допомогою викладача.	
1-2	Недостатній рівень засвоєння навчального матеріалу за темою заняття, студент не бере участі в обговоренні теоретичних питань, відповіді на питання невірні або відсутні, практичне завдання не виконане. Результати навчання за темою практично відсутні.	
0	Студент відсутній на занятті. Матеріалів самостійної роботи не подав.	

**2. Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
за результатами самостійної роботи**
(максимально 5 балів за самостійну роботу за однією темою;
5*8=40 балів за 8 тем)

К-ть балів	Критерії оцінки	Примітки
5	Високий (недоліки відсутні або є незначущими) рівень виконання завдань самостійної роботи. Завдання виконані в повному обсязі, форма їхнього представлення є оптимальною. Усна/ письмова перевірка засвідчила високий /достатній рівень результатів навчання за тематикою самостійної роботи.	<i>1.Студент може передати викладачеві виконані завдання СР до певного заняття, якщо планує не бути присутнім на ньому.</i>
3-4	Достатній (з окремими недоліками) рівень виконання завдань самостійної роботи. Завдання виконані в повному обсязі, проте окремі з них містять неточності та потребують корекції або доповнення. Усна/ письмова перевірка засвідчила високий/достатній рівень результатів навчання за тематикою самостійної роботи.	<i>2. За невчасне подання звіту про виконання завдань СР студент отримує половину балів.</i>
1-2	Мінімально достатній рівень виконання завдань самостійної роботи. Завдання виконані не всі або не в повному обсязі, містять помилки, недоліки, потребують доопрацювання та доповнення. Усна/ письмова перевірка засвідчила мінімально достатній рівень результатів навчання за тематикою самостійної роботи.	<i>3. Усна, письмова перевірка результатів СР</i>
0	Студент не подав матеріалів самостійної роботи. Усна/ письмова перевірка засвідчила недостатній рівень результатів навчання за тематикою самостійної роботи. Студент не брав участі в усній/письмовій перевірці результатів самостійної роботи.	<i>СР відбувається лише на занятті.</i>

3. Критерії оцінювання виконання модульної контрольної роботи

(максимально 10 балів за результатами виконання МКР; $10 \cdot 2 = 20$ балів
Модульна контрольна робота містить 3 завдання)

К-ть балів за одне завдання	Критерії оцінки	Примітки
10/3	Виконане завдання загалом не містить недоліків або містить незначні недоліки, які не мають принципового значення та свідчать про високий рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни.	<i>За невчасне подання виконаної МКР студент отримує половину балів.</i>
2	Виконане завдання містить незначні недоліки, що не мають принципового значення та засвідчують достатній рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни.	
1	Виконане завдання має ряд недоліків, проте дозволяє оцінити його рівень як мінімально-достатній щодо досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни.	
2/3	Виконане завдання має ряд суттєвих недоліків, констатується відсутність елементів правильних відповідей або наявність лише окремих їхніх елементів, що є підставою оцінити як недостатній рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни.	
0	Завдання не виконане.	

**4. Критерії оцінювання виконання
комплексної контрольної роботи**

(максимально 100 (34+33+33) балів за результатами виконання ККР)

К-ть балів за одне завдання	Критерії оцінки
28-33 (34)	Виконане завдання загалом не містить недоліків або містить незначні недоліки, які не мають принципового значення та свідчать про високий рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни.
22-27	Виконане завдання містить незначні недоліки, що не мають принципового значення та засвідчують достатній рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни.
18-22	Виконане завдання має ряд недоліків, проте дозволяє оцінити його рівень як мінімально-достатній щодо досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни.
1-17	Виконане завдання має ряд суттєвих недоліків, констатується відсутність елементів правильних відповідей або наявність лише окремих їхніх елементів, що є підставою оцінити як недостатній рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни.
0 балів	Завдання не виконано.

ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ

1. Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів за результатами аудиторної роботи

(максимально 10 балів за одне семінарське заняття;
10*3=30 балів за 3 заняття)

К-ть балів	Критерії оцінки	Примітки
10	Високий (недоліки відсутні або є незначущими) рівень досягнення результатів навчання за темою заняття, активна участь в обговоренні теоретичних питань, правильне виконання практичних завдань.	<i>Практичні завдання, тести виконуються лише під час аудиторної роботи на відповідному занятті і не можуть бути відпрацьованими</i>
8	Достатній (з окремими недоліками) рівень досягнення результатів навчання за темою заняття, активна участь в обговоренні теоретичних питань, загалом правильне виконання практичних завдань з окремими помилками, які студент самостійно усуває.	
6	Мінімально достатній рівень досягнення результатів навчання за темою заняття, рівень участі в обговоренні теоретичних питань низький, відповіді на питання часткові, наявний ряд недоліків у виконанні практичних завдань, які студент усуває за допомогою викладача.	
2-4	Недостатній рівень засвоєння навчального матеріалу за темою заняття, студент не бере участі в обговоренні теоретичних питань, відповіді на питання невірні або відсутні, практичне завдання не виконане. Результати навчання за темою практично відсутні.	
0	Студент відсутній на занятті. Матеріалів самостійної роботи не подав.	

**2. Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
за результатами самостійної роботи**
(максимально 7 балів за самостійну роботу за однією темою;
7*8=56 балів за 8 тем)

К-ть балів	Критерії оцінки	Примітки
7	<p>Високий (недоліки відсутні або є незначущими) рівень виконання завдань самостійної роботи. Завдання виконані в повному обсязі, форма їхнього представлення є оптимальною.</p> <p>Усна/ письмова перевірка засвідчила високий /достатній рівень результатів навчання за тематикою самостійної роботи.</p>	<p><i>1.Студент може передати викладачеві виконані завдання СР до певного заняття, якщо планує не бути присутнім на ньому.</i></p> <p><i>2. За невчасне подання звіту про виконання завдань СР студент отримує половину балів.</i></p> <p><i>3. Усна, письмова перевірка результатів СР відбувається лише на занятті.</i></p>
6-4	<p>Достатній (з окремими недоліками) рівень виконання завдань самостійної роботи. Завдання виконані в повному обсязі, проте окремі з них містять неточності та потребують корекції або доповнення.</p> <p>Усна/ письмова перевірка засвідчила високий/достатній рівень результатів навчання за тематикою самостійної роботи.</p>	
1-3	<p>Мінімально достатній рівень виконання завдань самостійної роботи. Завдання виконані не всі або не в повному обсязі, містять помилки, недоліки, потребують доопрацювання та доповнення. Усна/ письмова перевірка засвідчила мінімально достатній рівень результатів навчання за тематикою самостійної роботи.</p>	
0	<p>Студент не подав матеріалів самостійної роботи. Усна/ письмова перевірка засвідчила недостатній рівень результатів навчання за тематикою самостійної роботи.</p> <p>Студент не брав участі в усній/письмовій перевірці результатів самостійної роботи.</p>	

3. Критерії оцінювання виконання модульної контрольної роботи

(максимально 7 балів за результатами виконання МКР; $7 \cdot 2 = 14$ балів
Модульна контрольна робота містить 3 завдання)

К-ть балів за одне завдання	Критерії оцінки	Примітки
7/3	Виконане завдання загалом не містить недоліків або містить незначні недоліки, які не мають принципового значення та свідчать про високий рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни.	<i>За невчасне подання виконаної МКР студент отримує половину балів.</i>
2	Виконане завдання містить незначні недоліки, що не мають принципового значення та засвідчують достатній рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни.	
1	Виконане завдання має ряд недоліків, проте дозволяє оцінити його рівень як мінімально-достатній щодо досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни.	
2/3	Виконане завдання має ряд суттєвих недоліків, констатується відсутність елементів правильних відповідей або наявність лише окремих їхніх елементів, що є підставою оцінити як недостатній рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни.	
0	Завдання не виконане.	

**4. Критерії оцінювання виконання
комплексної контрольної роботи**

(максимально 100 (34+33+33) балів за результатами виконання ККР)

К-ть балів за одне завдання	Критерії оцінки
28-33 (34)	Виконане завдання загалом не містить недоліків або містить незначні недоліки, які не мають принципового значення та свідчать про високий рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни.
22-27	Виконане завдання містить незначні недоліки, що не мають принципового значення та засвідчують достатній рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни.
18-22	Виконане завдання має ряд недоліків, проте дозволяє оцінити його рівень як мінімально-достатній щодо досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни.
1-17	Виконане завдання має ряд суттєвих недоліків, констатується відсутність елементів правильних відповідей або наявність лише окремих їхніх елементів, що є підставою оцінити як недостатній рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни.
0 балів	Завдання не виконано.

Навчальне видання

Мокляк Володимир Миколайович

АВТОНОМІЯ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Навчально-методичний посібник
для студентів закладів вищої освіти*

Художньо-технічний редактор *В. М. Мокляк*
Дизайн та верстка *О. М. Нарижна, В. М. Мокляк*

Підписано до друку 21.02.2019 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Cambria. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 5,8. Обл.-вид. арк. 4,6.
Тираж 100. Зам. № 1918.

Віддруковано в ПНПУ імені В. Г. Короленка,
36003, м. Полтава, вул. Остроградського, 2

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 3817 від 01.07.2010 р.